

MARIAN MIKOŁAJCZYK

 <http://orcid.org/0000-0002-9405-3036>
Uniwersytet Śląski w Katowicach

GRZEGORZ NANCKA

 <http://orcid.org/0000-0002-9911-7473>
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Nieznane protokoły posiedzeń podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej z 1939 roku (część I)

Abstract

Lost Minutes of the Sitzings of the Sub-commission on the Law on Kinship and Care Relationships of the Codification Commission of the Republic of Poland in 1939 (part I)

When Poland regained independence in 1918, the different legal systems of the various partitioning states all remained in force on its territory. Drafts of uniform laws were to be drawn up by the Codification Commission established in 1919. One of its tasks was the preparation of a draft of the family and guardianship law. The sub-commission addressing this division of civil law worked until the outbreak of World War Two. The minutes of its sittings disappeared in September 1939 along with the total output of the Codification Commission. However, copies of minutes of the sittings of the sub-commission held in 1939 were found in Kazimierz Przybyłowski's collection of books donated to the Faculty of Law and Administration of University of Silesia in Katowice. These minutes shed new light on the final phase of the codification works. Publication of these documents will enable further detailed research on the history of family law in interwar Poland. The first part of the publication focuses on minutes nos. 165–173, while following parts will include minutes nos. 183–201, and a reconstruction of the draft provisions.

Keywords: Codification Commission, family law, source, edition

Słowa kluczowe: Komisja Kodyfikacyjna, prawo rodzinne, źródło, edycja

Wprowadzenie

Komisja Kodyfikacyjna II Rzeczypospolitej prace nad prawem rodzinnym i opiekuńczym podjęła stosunkowo późno, mimo iż przygotowanie projektów jednolitego prawa opiekuńczego od 1919 r. uważano za zadanie bardzo pilne¹. Podjęte w 1925 r. prace prowadzone były najpierw w podsekcji prawa rodzinnego i spadkowego, a następnie w podkomisji o tej samej nazwie². W 1933 r. powstała natomiast podkomisja prawa o stosunkach z pokrewieństwem i opieki. Przewodniczył jej Henryk Konic, a po jego śmierci w 1934 r. – Wacław Miszewski. W skład zespołu weszli: referenci działu o opiece (prof. Karol Lutostański) oraz działu o pokrewieństwie i stosunku rodziców i dzieci (prof. Stanisław Gołąb), a także prof. Władysław Abraham, notariusz Jan Sławski, prof. Roman Longchamps de Brier (jako zastępca przewodniczącego); do 1934 r. należał do niego także dr Zygmunt Nagórski. W prace podkomisji zaangażował się też prezydent Komisji Kodyfikacyjnej Bolesław Norbert Pohorecki.

Dyskusje – toczone się nie tylko w podkomisji – nad pierwszym projektem S. Gołęba dotyczącym stosunków prawnych rodziców i dzieci, opublikowanym w 1934 r.³, trwały do 1938 r. i zakończyły się uchwaleniem i ogłoszeniem projektów prawa o stosunkach rodziców i dzieci wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych oraz przepisów o Urzędzie Opiekuńczym⁴. Projekty te (podobnie jak ten z 1934 r.) zostały przesłane różnym instytucjom i organizacjom, co zaowocowało uwagami i opiniami (np. Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie).

Podkomisja podjęła prace na posiedzeniu odbywającym się w dniach 10–14 stycznia 1939 r. Rozpoczęło się wtedy drugie czytanie projektów. O pracach tych jednak niewiele wiedzieliśmy. Cały dorobek Komisji Kodyfikacyjnej, w tym nieopublikowane protokoły, został – jak się przypuszcza – we wrześniu 1939 r. ewakuowany wraz z innymi aktami Ministerstwa Sprawiedliwości. Niemal wszystkie te akta – prawdopodobnie bezpowrotnie – zaginęły⁵. Leonard Górnicki przypuszczał jednak, że prace nad prawem rodzinnym przerwała śmierć referenta, prof. S. Gołęba, 29 marca 1939 r., zaś prac nad prawem opiekuńczym w ogóle nie podjęto⁶.

Okazuje się jednak, że ów wniosek jest zbyt pesymistyczny. W latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku do Biblioteki Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego trafiła część księgozbioru prof. Kazimierza Przybyłowskiego, w latach 1932–

¹ Na potrzebę szybkiego opracowania przepisów dotyczących opieki i kurateli wskazywał Franciszek Ksawery Fierich podczas inauguracyjnego posiedzenia Komisji Kodyfikacyjnej 10 listopada 1919 r. Jednak dopiero po sześciu latach powołano głównego referenta projektu prawa opiekuńczego. Górnicki, *Prawo cywilne*, 250.

² Głównym referentem był początkowo Władysław Leopold Jaworski. W 1929 r. referentem działu o stosunkach wzajemnych rodziców i dzieci został Stanisław Gołąb, nieco później powołano też odrębnego referenta działu o prawie opiekuńczym w osobie Karola Lutostańskiego, W.L. Jaworski pełnił natomiast funkcję koreferenta. Po śmierci prof. W.L. Jaworskiego na jego miejsce wszedł Ignacy Koschembahr-Lyskowski. Górnicki, *Prawo cywilne*, 250–1.

³ „Rodzina. Projekt działu”.

⁴ „Projekt prawa o stosunkach”; „Projekt przepisów o urzędzie”.

⁵ Lityński, *Wydział Karny*, 9.

⁶ Górnicki, *Prawo cywilne*, 250–4, tam też (254–68) dokładne omówienie przygotowanych przez S. Gołęba projektów z 1938 r.

1939 członka Komisji Kodyfikacyjnej, a od 5 stycznia 1939 r. referenta projektu prawa spadkowego⁷. Obok książek znalazły się też pewne, prawdopodobnie przypadkowo zawierzone, materiały archiwalne. Wśród tych materiałów zwracają uwagę kopie protokołów z posiedzeń podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki, które odbywały się w dniach 10–14 stycznia 1939 r., 20–24 kwietnia 1939 r. oraz 12–18 maja 1939 r. Podczas tych posiedzeń zostały sporządzone protokoły nr 165–173 oraz 183–201. Wiadomo, że odbyło się jeszcze jedno posiedzenie w dniach 10–15 marca 1939 r.⁸ Niestety nie udało się odnaleźć protokołów nr 174–182, które najprawdopodobniej powstały podczas tego posiedzenia. Nie wiemy, czy prof. K. Przybyłowski otrzymywał kopie z „z urzędu”, jako referent prawa spadkowego, powiązanego w wieloraki sposób z prawem rodzinnym, czy też dostawał je na skutek osobistych starań.

Treść owych protokołów pozwala jednoznacznie stwierdzić, że aż do 18 maja 1939 r., mimo śmierci prof. S. Gołęba, podkomisja intensywnie pracowała nad projektem, zapoznając się z całkiem licznymi uwagami z zewnątrz, nadsyłanymi przez rozmaite instytucje, organizacje, a także sędziów i adwokatów. Dyskusje doprowadziły do bardzo poważnych zmian w pierwotnym tekście projektu. Na podstawie protokołów posiedzeń podkomisji, które odbyły się w dniach 10–14 stycznia 1939 r. oraz 20–24 kwietnia 1939 r., możliwa była rekonstrukcja uchwalonych wówczas przepisów, która stanowić będzie załącznik do niniejszego wydawnictwa. W ten sposób udało się zrekonstruować w całości Tytuł I projektu – *Zdolność do działań prawnych* (art. 1–16) – a także fragmenty Tytułu II *Rodzice i dzieci* (art. 41 do art. 58). Udało się również dotrzeć do projektu przepisów, które uchwalone zostały w dniach 12–18 maja 1939 r. obejmujących art. 59–78a.

Wartość badawcza protokołów

Wartość poznawcza odnalezionych materiałów jest znaczna. Pozwalają one odtworzyć nieznaną do tej pory przebieg ostatnich przed II wojną światową dyskusji nad prawem rodzinnym, poznać, być może ostateczny już, kształt części przepisów, ustalić, w jakim kierunku szły proponowane i zatwierdzane zmiany. Protokoły wymownie świadczą, iż śmierć prof. S. Gołęba nie zahamowała prac ani w żaden istotny sposób nie wpłynęła na ich przebieg. Ocenie badaczy pozostawić należy pytanie, czy w tej sytuacji członkowie podkomisji nie czuli się bardziej swobodni i skłonni do wprowadzania zmian. Warto też zauważyć, że z wypowiedzi członków podkomisji wynika, iż przygotowany przez K. Lutostańskiego projekt prawa małżeńskiego osobowego traktowano jako ostateczny, oczekujący jedynie na wejście w życie w sprzyjających okolicznościach politycznych.

⁷ Górnicki, *Prawo cywilne*, 272; Żukowski, *Profesorowie Wydziału*, 409–10.

⁸ *Gazeta Sądowa Warszawska* 66, nr 12 (1939): 177.

Źródło

Odpisy protokołów to kopie maszynowe sporządzone przez kalkę na papierze przebitkowym, obecnie lekko pożółkłym. Niektóre z kart są lekko zabrudzone. Na lewych marginesach zachowały się ślady po zszywkach. Karty poszczególnych protokołów są numerowane. Na dole ostatniej strony każdej kopii znajduje się maszynowo naniesiona przez kalkę litera „T.”, być może oznaczająca maszynistę/maszynistkę sporządzającego/ sporządzającą odpis. Każdy protokół jest na pierwszej stronie w prawym górnym rogu opatrzony pieczętką „ODPIS” w kolorze fioletowym. Na tych samych stronach w lewym górnym rogu znajduje się pieczętka „Prof. Dr. K. Przybyłowski” w kolorze fioletowym. Odpis części projektu prawa o stosunkach rodziców i dzieci nie jest opatrzony pieczętką „ODPIS”, natomiast na pierwszej stronie na lewym marginesie znajduje się pieczętka „Prof. U.J. Dr. Kazimierz Przybyłowski, Kraków, ul. Zygmunta Augusta 5” w kolorze fioletowym.

Zasady wydania

Teksty protokołów zostały przepisane, a następnie skolacjonowano odpis z maszynopisami. Przygotowując teksty do edycji, zdecydowano się uwspółcześnić ortografię, choć w tym wypadku zmiany były raczej niewielkie. W szczególności usunięto kropki na końcu tytułów poszczególnych protokołów, kropki po skrócie nr (numer), skrót „Nr” zastąpiono skrótem „nr”. Skróty zostały na ogół rozwiązane, poza powszechnie i dziś stosowanymi i niesprawiającymi trudności – wspomniany „nr” (numer) czy też „pp.” (panowie), „m.” (minut). Konsekwentnie wstawiano natomiast spacje po znakach przestankowych, także wtedy, gdy w maszynopisie takiej spacji nie było. Nawiasy // zastąpiono nawiasami w postaci (). Zdecydowano się natomiast zachować znajdujące się w maszynopisach podkreślenia.

Ujednolicono nagłówki protokołów. Słowo „Protokół” zapisywane pismem rozstrzelonym, a w kilku przypadkach także majuskułą – w edycji ujednolicono (brak rozstrzeleń i minuskuła). We wstępnej części protokołów, wymieniając np. uczestników posiedzenia, stosowano po słowach „Obecni”, „Przewodniczył”, „Referował” itp. dwukropek. Poczynając od protokołu nr 183, zrezygnowano z tego znaku. Dla zachowania jednolitości w edycji dwukropek ten wprowadzono również w dalszych protokołach.

Wielkie litery w słowach: „Sędzia”, „Profesor”, „Adwokat” itp. zastąpiono literami małymi. Skrót P.W.O. (Państwowa Władza Opiekuńcza) w edycji konsekwentnie zapisywano p.w.o.

W treści projektowanych i proponowanych przepisów nie dodawano znaków przestankowych, nawet jeżeli reguły gramatyczne tego by wymagały. Założono bowiem, że niewprowadzenie takiego znaku mogło odzwierciedlać intencje projektodawców.

W protokołach zdarzają się poprawki w postaci nadpisania w interlinii brakującego fragmentu tekstu, poprawienia litery lub kilku liter, dopisania znaku przestankowego,

wreszcie skreśleń. Poprawki te nanoszone były w różny sposób. Poprawki wprowadzane przy pomocy pisma maszynowego polegały np. na przerobieniu litery poprzez użycie właściwego klawisza, wpisaniu uzupełnień, skreśleniu fragmentu tekstu, najczęściej przy pomocy litery „x”. Niektóre z tych poprawek dodano już po sporządzeniu kopii – wtedy nie używano już kalki. Dość liczne są też poprawki nanoszone ręcznie, czarnym atramentem. Możliwe, że są one dziełem maszynistki, aczkolwiek nie można wykluczyć, że wprowadzał je sam K. Przybyłowski. W edycji odnotowano wszystkie poprawki nanoszone ręcznie, w przypadku nanoszonych maszynowo zrezygnowano z zaznaczania poprawek ewidentnych błędów pisarskich, tzw. literówek, chyba że przemawiały za tym merytoryczne względy – np. wprowadzenie innej końcówki zmieniającej sens wypowiedzi.

Na marginesach odpisów często pojawiają się różnokolorowe znaki w formie kresiek. Zdarzają się też ręcznie naniesione podkreślenia. Ich autorem jest niemal na pewno korzystający z maszynopisów K. Przybyłowski. Znaków tych, jako niezwiązanych z pracami podkomisji, w edycji nie zaznaczano.

W toku posiedzeń bardzo często odczytywano przepisy obowiązujących na ziemiach polskich ustaw, przede wszystkim kodeksów. Przywoływano także projekty kodyfikacyjne, a także liczne kodeksy państw obcych – w tym także Japonii, Chin, Brazylii. Ponieważ w protokołach nie przytaczano treści tych przepisów, zdecydowano się na podawanie ich w przypisach rzeczowych. W przypadku norm obowiązujących na ziemiach polskich podane zostały polskie tłumaczenia, zaś w przypadku pozostałych przepisów przytaczano je w oryginale. W przypadku kodeksów cywilnych chińskiego, japońskiego, a być może także brazylijskiego członkowie podkomisji prawdopodobnie korzystali z tłumaczeń, do których niestety nie udało się nam dotrzeć.

Z czysto technicznych powodów edycja została podzielona na cztery części. Część pierwsza obejmuje protokoły nr 165–173. W kolejnych częściach znajdują się protokoły nr 183–201 oraz rekonstrukcja projektowanych przepisów.

[s. 1] Protokół nr 165

posiedzenia podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki

Działo się dnia 10 stycznia 1939, o godz. 10, w Warszawie, w Biurze Komisji Kodyfikacyjnej, przy ul. Mokotowskiej nr 14.

Obecni: członkowie podkomisji pp. R. Longchamps⁹, K. Lutostański¹⁰, W. Miszewski¹¹ i J. Sławski¹² oraz Prezydent Komisji B. Pohorecki¹³.

⁹ **Roman Longchamps de Bérier (1883–1941)** – studiował we Lwowie, a później także w Berlinie. Zatrudnienie w Prokuratorii Skarbu, a później w lwowskim oddziale Prokuratorii Generalnej łączył z intensywną pracą naukową, przygotowując m.in. rozprawę habilitacyjną. W 1920 r. jako profesor nadzwyczajny objął Katedrę Prawa Cywilnego na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza. Od 1922 r. był profesorem zwyczajnym tej uczelni. Od 1920 r. wykładał też prawo cywilne na Uniwersytecie Lubelskim (od 1928 r. noszącym nazwę Katolicki Uniwersytet Lubelski). Jako cywilista zajmował się przede wszystkim prawem zobowiązań. Od 1925 r. był członkiem Komisji Kodyfikacyjnej. Był głównym referentem projektu kodeksu zobowiązań, choć uczestniczył też w pracach nad innymi działami prawa (np. handlowym, rodzinnym, autorskim). W nocy z 3 na 4 lipca 1941 r. został we Lwowie wraz z trzema synami rozstrzelany przez Niemców. Zob. Jędrejek, „Roman Longchamps de Bérier”, 169–74; Przybyłowski, „Roman Józef Longchamps”, 543–4.

¹⁰ **Karol Lutostański (1880–1939)** – absolwent Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego, odbył też uzupełniające studia zagraniczne w Lipsku, Berlinie i Paryżu. Po powrocie podjął prowadzenie zajęć na macierzystej uczelni, wkrótce jednak w związku ze strajkiem szkolnym Uniwersytet został na kilka lat zamknięty. Wspomnieć też należy, że nominacji profesorskiej K. Lutostańskiego sprzeciwiały się rosyjskie władze oświatowe. Był adwokatem przysięgłym, pisał liczne prace naukowe i publicystyczne. W czasie I wojny światowej przebywał w Szwajcarii. Powrócił stamtąd w 1917 r., by zostać wykładowcą prawa cywilnego na polskim Uniwersytecie Warszawskim. Wkrótce po odzyskaniu niepodległości, w 1919 r. został profesorem nadzwyczajnym (zwyczajnym w 1937 r.). Był członkiem Komisji Kodyfikacyjnej od chwili jej powstania, a od 1933 r. jej wiceprezydentem. Zastępował jako główny referent projektu prawa małżeńskiego osobowego, prawa małżeńskiego majątkowego i prawa o aktach stanu cywilnego. W latach 1933–1937 był też dyrektorem Departamentu Ustawodawczego Ministerstwa Sprawiedliwości. Ranny we wrześniu 1939 r., zmarł 1 października tegoż roku w Warszawie. Zob. Muszalski, „Karol Lutostański”, 158–60; Pol, *Poczet prawników*, 1005–18.

¹¹ **Wacław Miszewski (1874–1947)** – absolwent Uniwersytetu Warszawskiego, adwokat przysięgły, od 1917 r. sędzia Sądu Okręgowego, a później Sądu Apelacyjnego w Warszawie. Od 1922 r. do przejścia w stan spoczynku w 1934 r. sędzia Sądu Najwyższego. Orzekał w Izbie Cywilnej. Od 1924 r. wykładowca procedury cywilnej (jako zastępca profesora) na Uniwersytecie Warszawskim. Prowadził też zajęcia w czasie okupacji na tajnym Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Autor wielu publikacji, m.in. podręcznika *Proces cywilny w zarysie* (1946). Od 1925 r. członek Komisji Kodyfikacyjnej, uczestniczący m.in. w pracach nad projektem kodeksu postępowania cywilnego. Zob. Bereza, *Sąd Najwyższy*, 80; Muszalski, „Wacław Miszewski”, 374; Bałtrusajtys, *Profesorowie Wydziału*, 149–50.

¹² **Jan Sławski** – dr, wykładowca Uniwersytetu Poznańskiego, członek Komisji Kodyfikacyjnej, ponownie od 24 marca 1932 r., adwokat, notariusz w Poznaniu. Zob. *Kalendarz informator sądowy na 1939 rok*, 210.

¹³ **Bolesław Norbert Pohorecki (1878–1940)** – absolwent Uniwersytetu Warszawskiego, studiował także w Paryżu. Od 1906 r. adwokat przysięgły. W 1917 r. członek kilku komisji Departamentu Sprawiedliwości Tymczasowej Rady Stanu. W tym samym roku został sędzią Sądu Apelacyjnego w Warszawie. Od 1918 r. podprokurator, a potem prokurator Sądu Najwyższego. W 1926 r. został sędzią Sądu Najwyższego i prezesem jego Izby Cywilnej. W 1931 r. wszedł w skład Komisji Kodyfikacyjnej, a w 1932 r. został jej drugim (po F.K. Fierichu) prezydentem. Od tej pory był prezesem tytularnym Sądu Najwyższego. Pełnił też funkcję przewodniczącego komitetu redakcyjnego *Gazety Sądowej Warszawskiej*. Zginął w 1940 r. w Katyniu. Zob. Bereza, *Sąd Najwyższy*, 107; Muszalski, „Bolesław Norbert Pohorecki”, 224–5; „Uzupełnienia i sprostowania”, XI.

Pp. St. Gołąb¹⁴ i Wł. Abraham¹⁵ nieobecni z powodu choroby.

Przewodniczył: W. Miszewski.

Referował: Przewodniczący.

Protokół prowadziła: J. Prusiecka¹⁶.

Porządek dzienny:

Przystąpienie do drugiego czytania projektu prawa o stosunkach rodziców i dzieci wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych oraz projektu przepisów o urzędzie opiekuńczym^a.

Przewodniczący proponuje, aby w związku z nadesłanymi uwagami zastanowić się najpierw nad kwestią nazwy urzędu, który ma sprawować funkcję nadzorczą nad opieką.

Sławski wypowiada się za tym, aby kwestię nazwy zostawić na koniec drugiego czytania, bo w toku obrad charakter urzędu opiekuńczego może ulec zmianie, może to będzie np. sąd grodzki.

Pohorecki zaznacza, że przeciwko udziałowi radców nie ma poważniejszych sprzeciwów. Ale poważne głosy wypowiedziały się za tym, aby urząd opiekuńczy traktować jako [s. 2] sąd opiekuńczy w ramach sądów grodzkich, a nie jako odrębną instytucję. Względy finansowe przemawiałyby za tym, aby to nie były odrębne urzędy. Mówca wypowiada się za nazwą „sąd opiekuńczy”. Będzie to sąd grodzki działający w charakterze sądu opiekuńczego.

Lutostański uważa, że nazwa urzędu nie wpłynie na większe lub mniejsze koszty instytucji. Projekt jest pewnym kompromisem, ale z jego budowy nie wynika, aby to był odrębny urząd. Mówca jest zdania, że nie jest zadaniem sądu, który ma się zajmować są-

¹⁴ **Stanisław Gołąb (1878–1939)** – studiował prawo na Uniwersytecie Jagiellońskim, uzupełniające studia odbywał w Wiedniu, Berlinie, Monachium i Paryżu. Od 1900 r. doktor praw. Pracował w Prokuraturii Skarbu we Lwowie i jej krakowskim oddziale. W 1918 r. habilitował się na Wydziale Prawa UJ. Od 1919 r. profesor nadzwyczajny, a od 1921 r. profesor zwyczajny prawa cywilnego. Po śmierci prof. F.K. Fiericha przejął też jego Katedrę Prawa Procesowego Cywilnego. Od 1919 r. członek Komisji Kodyfikacyjnej. Był jednym z twórców projektu kodeksu postępowania cywilnego, przygotował też projekt prawa o stosunkach między rodzicami i dziećmi. Zob. Grzybowski, „Stanisław Aleksander Gołąb”, 242–3; Siedlecki, „Śp. prof. Stanisław Gołąb”, 538–41; Stefko, „Śp. prof. Stanisław Gołąb”, 525–6.

¹⁵ **Władysław Abraham (1860–1941)** – absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego, związany z nim również w pierwszych latach kariery naukowej, wkrótce po habilitacji przeniósł się do Lwowa. Od 1888 r. profesor nadzwyczajny, a od 1890 r. profesor zwyczajny Uniwersytetu Jana Kazimierza. Wybitny badacz dziejów ustroju Kościoła i prawa kanonicznego. Był członkiem Komisji Kodyfikacyjnej od 1925 r., przygotował m.in. kontrprojekt prawa małżeńskiego. Zob. Pol, *Poczet prawników*, 573–88; Grodziski, „Komisja Kodyfikacyjna”, 73.

¹⁶ **Jadwiga Prusiecka** – aplikant adwokacki, a od 1938 r. adwokat w Warszawie, należała do pracowników pomocniczych (z wyższym wykształceniem prawniczym) Komisji Kodyfikacyjnej. Zob. *Kalendarz sądowy na rok 1933*, 42; *Kalendarz informator sądowy na rok 1934*, 40; *Kalendarz informator sądowy na rok 1935*, 40; *Kalendarz informator sądowy na 1936*, 40; *Kalendarz informator sądowy na 1937*, 42; *Kalendarz informator sądowy na 1938*, 27; *Kalendarz informator sądowy na 1939*, 28, 405.

dzeniem, spełnianie funkcji, które mają wykonywać radcy. Nazwa „urząd opiekuńczy” nie razi go, bo^b w istocie jest to mieszanina funkcji sądu z funkcjami opieki. Sędziemu można dać nazwę „kierownika urzędu opiekuńczego”. Może nim być sędzia grodzki, a więc koszty się nie zwiększą. W konkluzji wypowiada się za utrzymaniem nazwy „urzędu opiekuńczego”, który by odróżniał ten dział pracy od działu pracy czysto sądowego.

Przewodniczący nadmienia, że według projektu możliwe jest utworzenie urzędu opiekuńczego poza siedzibą sądu, choć zasadniczo urzędy te mają być tworzone przy sądach grodzkich.

Sławski zaznacza, że nazwa „urząd” nie jest popularna, proponuje nazwę „zwierzchność”.

Longchamps wypowiada się za nazwą „sąd opiekuńczy”, gdyż nazwa „sąd” będzie miała większą powagę u ludności, niż „zwierzchność”. W Małopolsce¹⁷ była „zwierzchność” gminna, a w zakres sądownictwa wchodziła również jurysdykcja niesporna. Już pojęcie opieki zawiera w sobie element zwierzchności.

[s. 3] Na wniosek Przewodniczącego z powodu nieobecności Referenta i prof. Abrahama uchwalono tymczasowo pisać w projekcie „sąd (urząd) opiekuńczy”.

Tytuł I

Zdolność do działań prawnych

Art. 1.

Odczytano uwagi: 1) sędziego Monciebowicza¹⁸, 2) sędziego Wojasa¹⁹ i 3) sędziów Balińskiego²⁰, Holewińskiego²¹ i Rakowieckiego²².

¹⁷ R. Longchamps de Brier ma tu na myśli Galicję.

¹⁸ **Bohdan Teodozy Monciebowicz** – dr, w 1939 r. sędzia okręgowy w Sądzie Okręgowym w Stanisławowie. Zob. *Kalendarz informator sądowy na 1939*, 178.

¹⁹ **Adam Wojas** – w 1939 r. kierownik Sądu Grodzkiego w Radomsku. Zob. *Kalendarz informator sądowy na 1939*, 230.

²⁰ **Ignacy Baliński (1862–1951)** – absolwent Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego, uzupełniające studia prawnicze odbył we Francji. Od 1917 r. sędzia Sądu Apelacyjnego w Warszawie, a od 1918 r. sędzia Sądu Najwyższego. Orzekał w Izbie Cywilnej. W stan spoczynku przeszedł w 1932 r. W latach 1922–1927 zasiadał w Senacie Rzeczypospolitej. Wykładał prawo w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, później także na Politechnice Warszawskiej. Włączał się w prace legislacyjne, m.in. nad prawem autorskim i patentowym. Pisywał recenzje sztuk teatralnych i książek, miał też w dorobku tomik poezji. W czasie II wojny światowej przedostał się do Wielkiej Brytanii. Po jej zakończeniu pozostał na emigracji. Zob. Holewiński, *Stefana Holewińskiego*, 87–8; Bereza, *Sąd Najwyższy*, 32.

²¹ **Stefan Holewiński (1867–1954)** – syn znanego prawnika, profesora Uniwersytetu Warszawskiego Władysława Holewińskiego. Absolwent Uniwersytetu Warszawskiego, adwokat przysięgły. Od 1917 r. sędzia Sądu Apelacyjnego w Warszawie. W 1920 r. został sędzią Sądu Najwyższego. Orzekał w Izbie Cywilnej. W 1938 r. przeszedł w stan spoczynku. Był autorem nie tylko prac prawniczych, ale także opublikowanych w wiele lat po jego śmierci *Wspomnień*. Zob. Holewiński, *Stefana Holewińskiego*; Bereza, *Sąd Najwyższy*, 65; Pol, *Poczet prawników*, 287–99.

²² **Kazimierz Rakowiecki** – absolwent Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Pracował m.in. w Prokuraturii Królestwa Polskiego, był też pomocnikiem radcy prawnego w Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej.

Przewodniczący zaznacza, że art. 1 przyjęty był większością głosów i porusza kwestię, czy jest on w ogóle potrzebny.

Longchamps nadmienia, że uzasadnieniem całego tytułu I jest to, iż jest on konieczny dla zrozumienia całego projektu, ale ta konieczność dotyczy tylko zdolności do działań prawnych, ale nie zdolności prawnej. Mówca jest zdania, że art. 1, który mówi o zdolności prawnej, jest tu niepotrzebny, gdyż kwestia ta powinna być załatwiona w prawie osobowym.

Lutostański podziela ten pogląd.

Uchwalono skreślić art. 1.

Art. 2.

§ 1.

Odczytano uwagi do § 1: 1) sędziego Monciebowicza, 2) Izb Notarialnych²³, 3) T. Kędzierskiego²⁴, 4) sędziego Wojasa.

Lutostański proponuje, aby pierwsze zdanie § 1 przeredagować jak następuje: „Pełnoletni ma pełną zdolność do działań prawnych”.

Longchamps wypowiada się za pozostawieniem pierwszego zdania bez zmiany, bo chodzi o określenie, kto ma [s. 4] pełną zdolność, a^c kto jej nie ma.

Lutostański ma zasadniczą wątpliwość, czy potrzebny jest art. 2, skoro został skreślony art. 1.

Przewodniczący zaznacza, że skoro się mówi o zdolności do działań prawnych, to trzeba również oznaczyć pełnoletność. Wypowiada się za pozostawieniem art. 2.

Longchamps nadmienia, że art. 2 jest bardzo ważny.

W 1903 r. został adwokatem przysięgłym. W odrodzonej Rzeczypospolitej był zatrudniony najpierw w Sekcji Ustawodawczej Ministerstwa Sprawiedliwości, od 1919 r. był starszym radcą, a potem wiceprezesem Prokuratorii Generalnej. Od 1928 r. sędzia Sądu Najwyższego. W stan spoczynku przeszedł w 1934 r. Zob. Bereza, *Sąd Najwyższy*, 114; Holewiński, *Stefana Holewińskiego*, 87–8; Rakowiecki, „Ze wspomnień prawnika”, 38–48; Rakowiecki, „Ze wspomnień prawnika (dokończenie)”, 52–9.

²³ O Izbach Notarialnych w II Rzeczypospolitej zob. Malec, *Notariat*, 349–78.

²⁴ Prawdopodobnie **Tomasz Kędzierski**, sędzia grodzki, później (od 1935 r.) sędzia okręgowy, w latach trzydziestych zatrudniony w Biurze Orzecznictwa Sądu Najwyższego. *Kalendarz informator sądowy na rok 1934*, 55; *Kalendarz informator sądowy na 1935*, 71; *Kalendarz informator sądowy na 1936*, 71; *Kalendarz informator sądowy na 1937*, 75; *Kalendarz informator sądowy na 1938*, 103; *Kalendarz informator sądowy na 1939*, 106; Bereza, *Sąd Najwyższy*, 208. W 1939 r. byli też czynni: sędzia okręgowy śledczy w Sądzie Okręgowym w Warszawie **Władysław Kędzierski** (*Kalendarz informator sądowy na 1939*, 241), sędzia grodzki w Sądzie Grodzkim w Warszawie **Kazimierz Kędzierski** (*Kalendarz informator sądowy na 1939*, 243) oraz sędzia w Sądzie Pracy w Warszawie **Stanisław Kędzierski** (*Kalendarz informator sądowy na 1939*, 244).

Sławski uważa, że w^d art. 2 albo w art. 10 trzeba zaznaczyć, że upełnoletniony ma takie samo stanowisko jak pełnoletni.

Większością głosów (przeciwko Lutostańskiemu) uchwalono utrzymać § 1^e art. 2.

Lutostański^f wnosi, aby art. 2 zredagować w sposób następujący:

„Osoba nie mająca lat 21 ma ograniczoną zdolność do działań prawnych”.

Pohorecki wypowiada się za pozostawieniem art. 2 bez zmiany, dopóki nie będzie jednolitego prawa osobowego.

Przewodniczący woli również tymczasowe zunifikowanie niż odsyłanie do różnych kodeksów.

Pozostawiono § 1 bez zmiany.

§ 2.

Odczytano uwagi: 1) sędziego Monciebowicza, 2) Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet²⁵, 3) sędziów Balińskiego, Holewińskiego i Rakowieckiego.

Rozpatrzenie uwagi Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet, aby małoletnia matka nieślubna miała prawo występować w [s. 5] imieniu swego dziecka^g w sprawach poszukiwania ojcostwa i alimentów^h – odroczone do art. 71.

Sławski zaznacza, że według prawa szwajcarskiego małoletni ma pewną zdolność do działań dopiero wówczas, gdy ma rozeznanie.

Odczytano art. 13 kod.[eksu] szwajc.[arskiego]²⁶.

Pohorecki popiera uwagę Izby Notarialnych, aby wyraźnie powiedzieć, czy i kiedy małoletni może sam działać, a kiedy działa za niego przedstawiciel ustawowy.

Longchamps proponuje następującą redakcję § 2:

²⁵ **Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet** – powstał w 1928 r. (początkowo pod nazwą Związek Państwowo-Twórczej Pracy Kobiet) na zjeździe Demokratycznego Komitetu Wyborczego Kobiet z przekształcenia kobiecych komitetów wyborczych popierających Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem. Związany z obozem sanacyjnym, formalnie niezależny od BBWR, jednak częściowo przezeń finansowany. Nie oznaczało to wszakże bezwarunkowego wspierania Bloku (np. w parlamencie). W 1935 r. na tle politycznym doszło zresztą do rozłamu. Sam związek dalej działał (choć mniej aktywnie), natomiast część członkiń utworzyła wówczas Stowarzyszenie „Samopomoc Społeczna Kobiet”. Organizacja skupiała się przede wszystkim na pobudzaniu biernych do tej pory obywaterek do większej aktywności w życiu publicznym. Do jej zadań należało też spieszenie z pomocą (np. prawną) kobietom znajdującym się w trudnej sytuacji. Zob. Chojnowski, „Aktywność kobiet”, 43–5; Kałwa, „Model kobiety”, 151.

²⁶ Art. 13 ZGB: „Die Handlungsfähigkeit besitzt, wer volljährig und urteilsfähig ist”.

„Małoletni po dojściu do rozeznania ma ograniczoną zdolność do działań prawnych”.

Sławski uważa, że lepiej byłoby oznaczyć wiek np. 10 lat.

Przewodniczący zastanawia się nad tym, czy § 2 powinien być utrzymany. Konieczność rozeznania mieści się w tym, że przedstawiciel udziela zezwolenia małoletniemu (art. 3 § 2).

Pohorecki nadmienia, że § 2 art. 2 to podstawowy przepis, a art. 3 to rozwinięcie przepisu zasadniczego.

Sławski opowiada się za utrzymaniem § 2.

Lutostański jest zdania, że w § 2 art. 3 byłoby lepiej powiedzieć, iż przedstawiciel ustawy może upoważnić małoletniego do czynności prawnych.

Sławski wnosi o skreślenie § 1 art. 3, gdyż mówi on o kompetencjach przedstawiciela ustawowego, poza tym uważa, że wystarczy art. 41 projektu.

Longchamps porównuje art. 3 § 1 i art. 15.

[s. 6] Sławski uważa, że § 2 art. 2 dotyczy małoletniego, który ma rozeznanie, a w § 1 art. 3 chodzi o każdego małoletniego.

Przewodniczący sądzi, że gdyby § 1 art. 3 został wykreślony, to wynikałoby z tego, że małoletni musi być zawsze obecny przy czynności.

Longchamps proponuje, aby zamiast § 1 art. 3 zamieścić na końcu § 2 następujący dodatek: „przedstawiciel ustawy małoletniego może też zawierać w jego imieniu wszelkie czynności prawne”.

Pohorecki wnosi, aby § 1 i § 2 art. 3 połączyć słowem „jednakże”.

Longchamps proponuje jeszcze następującą redakcję § 2 art. 3: „Małoletni, który ma rozeznanie, może też...”.

Przewodniczący jest zdania, że ze względu na interes osoby trzeciej kwestia rozeznania powinna być pozostawiona przedstawicielowi ustawowemu.

Longchamps wnosi, aby § 2 art. 2 zredagować: „Zdolność prawna małoletniego jest ograniczona”. Z tej redakcji wynika, że jeżeli małoletni ma jakąś zdolność, to – ograniczoną.

Sławski wnosi o dodanie na końcu § 2: „chyba że z powodu wieku dziecięcego nie ma możliwości powzięcia świadomej woli”.

Większością^k głosów pozostawiono § 2 bez zmiany^l.

Art. 3.

Przewodniczący jest zdania, że co do darowizn powinna mieć zastosowanie zasada ogólna; co innego podarki okolicznościowe.

[s. 7] Longchamps proponuje, aby dać przepis, że do sporządzania aktów notarialnych potrzebna jest pełnoletność.

Odczytano art. 935 K.[odeksu] N.[apoleona]²⁷.

Sławski wypowiada się za koncepcją prawa niemieckiego.

Przewodniczący^m wnosi o skreślenie zd. 2 § 2 art. 3.

Lutostański i Sławski popierają ten wniosek.

Longchamps wypowiada się za utrzymaniem przepisu o darowiznach.

Większością głosów uchwalono skreślić drugie zdanie § 2 art. 3.

Na tym posiedzenie zakończono o godz. 13.

(-) W. Miszewski

(-) J. Prusiecka

^a *W oryginale cały akapit jest przesunięty w prawą stronę.*

^b *W oryginale bow.*

^c *W oryginale pomiędzy a a kto skreślone słowo: której.*

^d *W oryginale w zostało nadpisane.*

^e *W oryginale skreślono 2, a nadpisano 1.*

^f *W oryginale w tym miejscu skreślony znak przecinka.*

^g *W oryginale po słowie dziecka skreślona ręcznie kropka.*

^h *W oryginale po słowie alimentów oprócz myślnika także przecinek.*

ⁱ *W oryginale sześć kropek.*

^j *W oryginale pwwinna.*

^k *W oryginale Większością.*

^l *W oryginale w następnym wierszu § 2 skreślony przy pomocy trzech x.*

^m *W oryginale przy pomocy dwóch x wykreślono ostatnie dwie zbędne (nieczytelne) litery.*

²⁷ Por. art. 935 K.N.: „Darowizna uczyniona małoletniemu nieusamowolnionemu, albo bezwłasnowolnionemu, przyięta być powinna przez opiekuna jego, stosownie do artykułu 463. w tytule o *Małoletności, Opiece i Usamowolnieniu*. Małoletni usamowolniony, może przyymować w obecności Kuratora swego. Jednakże oyciec i matka małoletniego usamowolnionego, albo nieusamowolnionego, lub inni wstępni, nawet za życia oycia i matki, chociaż nie są opiekunami, ani kuratorami jego, mogą za niego przyymować”. Zob. *Kodex Napoleona*, 246–7.

[s. 1] Protokół nr 166

posiedzenia podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki

Działo się dnia 10 stycznia 1939, o godz. 17 m. 30, w Warszawie, w Biurze Komisji Kodyfikacyjnej, przy ul. Mokotowskiej nr 14.

Obecni: członkowie podkomisji pp. R. Longchamps, K. Lutostański, W. Miszewski i J. Sławski oraz Prezydent Komisji B. Pohorecki.

Przewodniczył: W. Miszewski.

Referował: Przewodniczący.

Protokół prowadziła: J. Prusiecka.

Porządek dzienny: Dalszy ciąg drugiego czytania projektu prawa o stosunkach rodziców i dzieci wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych oraz projektu przepisów o urzędzie opiekuńczym.

Art. 3 (d. c.).

Odczytano uwagi: 1) sędziego Monciebowicza, 2) sędziego Hajka²⁸, 3) sędziów Balińskiego, Holewińskiego i Rakowieckiego, 4) J. Świdy²⁹ i 5) sędziego Wojasa.

Przewodniczący w związku z uwagą p. Świdy, że nie jest właściwy zwrot „za szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym”, albowiem szkoda jest jednym z elementów czynu niedozwolonego, zaznacza, że z punktu widzenia prawa cywilnego nie ma czynu niedozwolonego, gdy nie ma szkody.

Longchamps nadmienia, że szkoda jest elementem odpowiedzialności za czyn niedozwolony.

Przewodniczący zastanawia się nad tym, czy nie należy wykreślić § 3.

Pohorecki wypowiada się za pozostawieniem § 3.

[s. 2] Longchamps uważa, że § 3 można skreślić.

Pohorecki sądzi, iż trzeba powiedzieć, że jeżeli chodzi o delikty, to małoletni jest traktowany jak pełnoletni.

²⁸ Prawdopodobnie **Stanisław Hajek**, 19 marca 1938 r. mianowany sędzią grodzkim w Załóżcach w okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie. Możliwe, że po II wojnie światowej przeszedł do adwokatury – w 1960 r. w Zespole Adwokackim nr 9 w Krakowie pracował adwokat Stanisław Hajek. „Ruch słuźbowy”, 84; *Kalendarz informator sądowy na 1939*, 186; *Wykaz zespolów*, 73.

²⁹ **Jan Świda** – starszy asystent Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego (Uniwersytetu Warszawskiego), pracownik pomocniczy (z wyższym wykształceniem prawniczym) Komisji Kodyfikacyjnej (zapewne od 1937 r.). *Kalendarz informator sądowy na 1938*, 27; *Kalendarz informator sądowy na 1939*, 28.

Longchamps uważa, że wynika to z zestawienia art. 142 i 134 k.[odeksu] z.[obowiązań]³⁰.

Pohorecki zaznacza, że w § 3 art. 3 projektu położony jest nacisk na to, że małoletni odpowiada swoim majątkiem za szkodę, wyrządzoną czynem niedozwolonym, bo w kodeksie zobowiązań nie ma pozytywnego przepisu, że małoletniego traktuje się jak dorosłego, jeżeli chodzi o odpowiedzialność deliktualną.

Uchwalono pozostawić § 3.

Na wniosek Lutostańskiego poprawiono wyraz „postanowień” na „przepisów”.

Sławski wobec tego, że zdanie drugie § 2 art. 3 zostało skreślone, proponuje przeredagowanie pierwszego zdania jak następuje:

„Jednakże małoletni może sam zdziałać czynność prawną, na którą wyraził zgodę przedstawiciel ustawowy”.

Mówca jest zdania, że § 1 art. 3 można skreślić wobec art. 41 projektu, bo ten ostatni artykuł jest bardzo wyczerpujący co do rodziców, a co do opiekuna można dać^a w prawie o opiece przepis analogiczny do art. 41.

Przewodniczący uważa, że § 1 nie można skreślić, bo ma on szersze znaczenie niż art. 41, gdyż chodzi w nim także o czynności skierowane do małoletniego np. wypowiedzenie.

Longchamps zaznacza, że w art. 3 chodzi o prawa rodziców w stosunku do małoletniego, a w^b art. 41 chodzi o stosunek do osób trzecich.

[s. 3] Pohorecki jest zdania, że art. 3 jako przepis ogólny jest potrzebny.

Sławski nadmienia, że mandat rodziców do zarządzania majątkiem dziecka (wewnętrzny) wynika z art. 47.

Odczytano Komentarz Gmüra do art. 19 i n. kod.[eksu] szwajc.[arskiego].

Pohorecki proponuje, aby § 2 połączyć z § 1 w redakcji następującej:

„W czynnościach prawnych zastępuje małoletniego jego przedstawiciel ustawowy. Jednakże czynność prawną, do ważności której nie jest wymagane zezwolenie sądu (urzędu) opiekuńczego, może zawrzeć sam małoletni, jeżeli wyraził na nią zgodę jego przedstawiciel ustawowy”.

³⁰ Art. 142 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań. (Dz.U. 1933 nr 82 poz. 598) (dalej: K.Z.): „Kto z mocy ustawy lub umowy obowiązany jest do nadzoru nad osobą, której z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego winy przypisać nie można, obowiązany jest do naprawienia szkody, jaką osoba ta wyrządziła, chybaby udowodnił, że uczynił zadość obowiązkowi nadzoru, albo że szkoda byłaby nastąpiła także i przy starannem wykonywaniu nadzoru”; Art. 134 K.Z.: „Kto z winy swej wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia”.

Longchamps obawia się sprzeczności powyższej redakcji z art. 53 kod.[eksu] zob. [owiazań]³¹.

Pohorecki chciałby, aby małoletni nie mógł zawierać czynności o których mowa w art. 4.

Longchamps proponuje dodatek „o ile ma potrzebne do tego rozeznanie”, gdyż nie można dać zdolności prawnej temu, kto nie ma zdolności fizycznej.

Pohorecki uważa ten dodatek za zbędny, bo i tak będzie chodziło o małoletniego zdolnego do powzięcia świadomej woli. Powinien rozstrzygać stan faktyczny.

Longchamps zaznacza, że można by stanąć na stanowisku, że ma zastosowanie art. 31 kod.[eksu] zob.[obowiązań].

Lutostański wypowiada się za oznaczeniem minimum wieku np. lat 16.

Sławski wolałby niższy wiek np. 7–10 lat.

Uchwalono połączyć § 1 i § 2 art. 3 w redakcji następującej:

[s. 4] „W czynnościach prawnych zastępuje małoletniego jego przedstawiciel ustawowy. Jednakże małoletni, działający z rozeznaniem, może sam dokonać czynność prawną, do której nie jest wymagane zezwolenie sądu (urzędu) opiekuńczego, jeżeli na tę czynność wyrazi zgodę jego przedstawiciel ustawowy”.

Przewodniczący porusza jeszcze kwestię nieważności oraz formy udzielenia zgody.

Postanowiono nie normować tej kwestii. Podkomisja wyraziła opinię, że skoro nie jest przepisana forma, to może być użyta każda forma i że zgoda może być udzielona w każdym czasie, tzn. zarówno przed dokonaniem czynności i po jej dokonaniu.

Na tym posiedzenie zakończono o godz. 19 m. 30.

(-) W. Miszewski

(-) J. Prusiecka

^a *W oryginale słowo dać nadpisane.*

^b *W oryginale słowo w nadpisane.*

³¹ Art. 53 K.Z.: „Nie można powoływać się na brak lub ograniczenie zdolności do działań prawnych osoby, z którą umowę się zawarło. Kto taką umowę zawarł, może wyznaczyć przedstawicielowi ustawowemu niezdolnego odpowiedni termin do jej potwierdzenia; staje się wolnym po bezskutecznym upływie tego terminu”.

[s. 1] Protokół nr 167posiedzenia podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki

Działo się dnia 11 stycznia 1939, o godz. 12, w Warszawie, w Biurze Komisji Kodyfikacyjnej przy ul. Mokotowskiej nr 14.

Obecni: członkowie podkomisji pp. R. Longchamps, K. Lutostański, W. Miszewski i J. Sławski oraz Prezydent Komisji B. Pohorecki.

Przewodniczył: W. Miszewski.

Referował: Przewodniczący.

Protokół prowadziła: J. Prusiecka.

Porządek dzienny:

Dalszy ciąg drugiego czytania projektu prawa o stosunkach rodziców i dzieci wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych oraz projektu przepisów o urzędzie opiekuńczym.

Art. 4.

Odczytano uwagi: 1) sędziego Monciebowicza, 2) Izb Notarialnych, 3) Związku Adwokatów Polskich Oddział w Toruniu³², 4) sędziego Hajka, 5) adw. Dwernickiego³³, 6) sędziego Wojasa i 7) prof. Abrahama.

Przewodniczący podnosi kwestię, czy można będzie wydawać zezwolenia ogólne, czy tylko do poszczególnych czynności.

Longchamps jest zdania, że zezwolenie można wydawać tylko w każdym poszczególnym przypadku. Jeżeli chodzi o poruszoną w uwagach kwestię rozszerzenia wypadków w których potrzebne jest zezwolenie p.w.o.³⁴, mówca zwraca [s. 2] uwagę, że trzeba być ostrożnym, bo zrzuca się wówczas odpowiedzialność z opiekuna na p.w.o., a odpowiedzialność władzy jest małowartościowa. Poza tym wymóg zezwolenia p.w.o. znacznie

³² **Związek Adwokatów Polskich** powstał we Lwowie w 1911 r. W okresie międzywojennym był najważniejszą organizacją adwokacką obejmującą cały kraj. Siedzibą Związku pozostał Lwów (ale z możliwością przeniesienia jej do Warszawy – co nastąpiło w 1936 r.). Pod koniec swego istnienia Związek stał się organizacją adwokatów narodowości polskiej, co spowodowało zmniejszenie liczby jego członków. W 1939 r. organizacja liczyła dziewięć oddziałów, przy czym do oddziału w Toruniu należało wówczas 135 adwokatów. Zob. Redzik, *Zarys historii*, 33, 57–62.

³³ **Tadeusz Dwernicki (1868–1946)** – studiował na Uniwersytecie Lwowskim, działał w organizacjach niepodległościowych. Doktor praw, adwokat, a także działacz społeczny, publicysta, jeden z założycieli Towarzystwa Szkoły Ludowej. Zasiadał w Lwowskiej Radzie Miejskiej. W czasie I wojny światowej służył w Legionach, następnie włączył się aktywnie w odbudowę polskiej państwowości, był m.in. dyrektorem Zakładu Kredytowego miast małopolskich. Powrócił później do wykonywania zawodu adwokata, był m.in. członkiem Naczelnej Rady Adwokackiej. Związany przez długie lata ze Lwowem, pod koniec życia musiał go opuścić – zamieszkał w Krakowie i tam też zmarł. Zob. Rolle, „Tadeusz Dwernicki”, 22–3.

³⁴ Państwowej władzy opiekuńczej (nazwa ta pojawia się w projekcie z 1938 r.).

przedłużyć i utrudnia sprawę. W konkluzji wypowiada się za tym, aby nie rozszerzać w miarę możliwości ilości przypadków, w których będzie wymagane zezwolenie p.w.o.

Przewodniczący poddaje pod dyskusję kwestię, czy wymienić w art. 4 zapis na sąd polubowny. Osobiście jest zdania, że sprawy małoletnich mogą być rozstrzygane przez sądy polubowne, ale sądzi, że wynika to z art. 479 kcp³⁵ z uwzględnieniem naturalnie dzielnicowych przepisów jak np.^a art. 448 kcp³⁶.

Lutostański wolałby to wyraźniej zaznaczyć w projekcie.

Sławski komunikuje, że według prawa niemieckiego rodzice mogli uczynić zapis na sąd polubowny, ale nie mógł tego uczynić opiekun.

Pohorecki zaznacza, że^b w prawie z r. 1825 był zakaz zapisu na sąd polubowny, a więc bezpieczniej byłoby dać przepis wyraźny. Mówca byłby za tym, aby zapis na sąd polubowny wymienić w art. 4.

Odczytano art. 448 kcp.

Lutostański stwierdza, że zastrzeżeń o sądzie polubownym nie ma ani w prawie szwajcarskim, ani w prawie francuskim.

Longchamps uważa, że kwestię zapisu na sąd polubowny powinno się traktować na równi z kwestią wytoczenia procesu, a do tej ostatniej czynności nie jest wymagane zezwolenie p.w.o.

Pohorecki sądzi, że zezwolenie p.w.o. na zapis na sąd polubowny byłoby konieczne.

[s. 3] Uchwalono uzupełnić art. 4 p. 4 przez dodanie zapisu na sąd polubowny.

Przewodniczący poddaje pod głosowanie uwagę sędziego Monciebowicza, aby w p. 4 dodać wyraz „sądowych” po słowie „ugód”.

Podkomisja nie uwzględniła tej uwagi, gdyż chodzi o ugody zarówno sądowe, jak i pozasądowe.

³⁵ Kodeks cywilny polski, czyli Kodeks cywilny Królestwa Polskiego z 1825 r. (dalej: KCKP). Art. 479 KCKP: „Małoletni usamowolniony, do czynności handlowych upoważniony, uważa się za pełnoletniego co do wszelkich działań dotyczących się tychże interesów handlowych”. Zob. *Kodeks Cywilny Królestwa Polskiego*, 201.

³⁶ Art. 448 KCKP: „Opiekun nie może w imieniu małoletniego zawierać układu pojednawczego, tylko z mocy upoważnienia rady familijnej i za zdaniem trzech Prawników, przez Prokuratora Królewskiego wyznaczyć się mających. Układ takowy wtenczas dopiero staje się ważnym, gdy przez Sąd, po wysłuchaniu wniosków Prokuratora Królewskiego, zatwierdzonym zostanie. Jednak układ pojednawczy o przedmioty, pięćset złotych wartości nie przenoszące, może być, za samem rady familijnej upoważnieniem, ważne zawarty. Zapisanie się na Sąd polubowny w imieniu małoletniego, w żadnym razie następować nie może”. Zob. *Kodeks Cywilny Królestwa Polskiego*, 181.

Przewodniczący poddaje pod rozważenie kwestię, czy uzupełnić art. 4 przez dodanie kupna, zamiany i działu^c.

Sławski zaznacza, że dział jest zawsze zbyciem, a więc nie trzeba wymieniać go w art. 4.

Lutostański nadmienia, że w kodeksie szwajcarskim jest wymienione kupno.

Odczytano art. 290 i 297 kod.[eksu] szwajc.[arskiego]³⁷ oraz komentarze Rossela i Eggera^d do tych artykułów.

Na tym posiedzenie zakończono o godz. 14.

(-) W. Miszewski

(-) J. Prusiecka

^a *W protokole nprz.*

^b *W oryginale po słowie że skreślone słowo nie.*

^c *W oryginale po słowie kupna dopisany ręcznie przecinek, skreślone ręcznie i, a po słowie zamiany nadpisane ręcznie i.*

^d *W oryginale Rosel'a i Egger'a.*

[s. 1] Protokół nr 168

posiedzenia podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki

Działo się dnia 11 stycznia 1939, o godzinie 17, w Warszawie, w Biurze Komisji Kodyfikacyjnej przy ul. Mokotowskiej 14.

Obecni: członkowie podkomisji pp. R. Longchamps, K. Lutostański, W. Miszewski, J. Sławski oraz Prezydent Komisji B. Pohorecki.

Przewodniczył: W. Miszewski.

Referował: Przewodniczący.

Protokół prowadziła: J. Prusiecka.

³⁷ Art. 290 ZGB: „Die Eltern haben, solange ihnen die elterliche Gewalt zusteht, das Recht und die Pflicht, das Kindesvermögen zu verwalten. Sie sind in der Regel weder zur Rechnungsstellung noch zur Sicherheitsleistung verpflichtet. Das Recht der vormundschaftlichen Behörden zum Einschreiten bei pflichtwidrigem Verhalten der Eltern bleibt vorbehalten”; Art. 297 ZGB: “Bei pflichtwidrigem Verhalten der Eltern in der Ausübung ihrer Vermögensrechte hat die Vormundschaftsbehörde die zum Schutze des Kindes geeigneten Vorkehrungen zu treffen. Besteht eine Gefahr für das Kindesvermögen, so kann die Vormundschaftsbehörde die Eltern der Aufsicht unterwerfen, der ein Vormund unterstellt ist, oder sie zur Sicherheitsleistung anhalten, oder zur Wahrung der Interessen des Kindes einen Beistand ernennen”.

Porządek dzienny:

Dalszy ciąg drugiego czytania projektu prawa o stosunkach rodziców i dzieci wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych oraz projektu przepisów o urzędzie opiekuńczym.

Art. 4 (d.c.).

Przewodniczący zaznacza, że według art. 819 kod.[eksu] Nap.[oleona]³⁸ wymagane są działy sądowe, jeżeli chodzi o małoletnich. Mówca jest zdania, że do działu sądowego nie potrzeba upoważnienia władzy opiekuńczej.

Longchamps nadmienia, że w prawie austriackim nie ma przepisu na ten przypadek.

Sławski stwierdza, że w prawie niemieckim wymagane jest zezwolenie, jeżeli chodzi o nieruchomości, a dział nieruchomości^a podpadnie pod zbycie nieruchomości.

Longchamps wypowiada się za dodaniem w art. 4 „działu pozasądowego współwłasności”.

Przewodniczący proponuje dodatek: „dokonania w drodze umowy działu majątku, którego jest współwłaścicielem”.

Sławski komunikuje, że w projekcie prawa rzeczowego przy-[s. 2]jęto termin: „zniesienie współwłasności”. Mówca proponuje, aby zezwolenie ograniczyć do nieruchomości, bo żąda się zezwolenia tylko na zbycie nieruchomości, a nie ruchomości.

Longchamps uważa, że tu można nie mówić o zniesieniu współwłasności, a dać odpowiedni przepis przy opiece.

Pohorecki jest za tym, aby nie uzupełniać art. 4 co do działów.

Przewodniczący uważa, że jeżeli nie napisze się nic o działach, to będzie wówczas rozmaita praktyka w różnych dzielnicach Polski. Wypowiada się za dodatkiem: „do umowy o zniesienie współwłasności nieruchomości”.

Pohorecki zaznacza, że jeżeli zniesienie współwłasności będzie według nowego prawa polskiego zawsze równoznaczne ze zbyciem nieruchomości, to nie trzeba o tym pisać, chyba w przepisach wprowadzających do czasu ujednostajnienia obowiązujących przepisów.

³⁸ Art. 819 K.N.: „Jeżeli wszyscy dziedzice przytomni są, i pełnoletni, przyłożenie pieczęci na rzeczach spadku potrzebne nie jest, i podział może być wykonany w formie takiej, i przez taki akt, jaki strony interesowane za przyzwoity osądzą. Jeżeli nie masz przytomnych wszystkich dziedziców, albo jeżeli są między nimi małoletni lub bezwłasnowolni pieczęci przyłożone być powinny w jak najkrótszym czasie, bądź na żądanie dziedziców, bądź za dopilnowaniem Prokuratora Cesarskiego przy Trybunale pierwszej instancji, bądź z urzędu przez Sędziego pokoju okręgu, w którym spadek jest otwarty”. Zob. *Kodex Napoleona*, 219.

Postanowiono nie uzupełniać p. 4 co do zniesienia współwłasności z zastrzeżeniem, że mogą być wprowadzone ograniczenia dla opiekunów.

Przewodniczący jest zdania, że nie trzeba również dodawać w art. 4 „zamiany”, bo zamiana to zbycie.

Longchamps dodaje, że niepotrzebny jest również dodatek o kupnie, bo kupno to lokata kapitału, a do lokaty nie trzeba zezwolenia p.w.o.

Pohorecki wolałby dodać: „kupno” nieruchomości, bo z kupnem mogą się łączyć bardzo uciążliwe zobowiązania.

Sławski uważa, że kupno można dodać dla opiekunów, ale nie dla rodziców.

Postanowiono nie dodawać zamiany i kupna, z zastrzeżeniem, że mogą być wprowadzone ograniczenia dla opiekunów.

[s. 3] Przewodniczący poddaje w dalszym ciągu pod rozważenie, czy potrzebne jest zezwolenie p.w.o. dla utworzenia osiedla i wspólności rodzinnej. Mówca jest zdania, że osiedla nie trzeba dodawać, a co do wspólnoty również sądzi, że nie grozi małoletniemu niebezpieczeństwo.

Pohorecki uważa, że niebezpieczeństwo może grozić w razie ustania wspólnoty (art. 111).

Przewodniczący byłby za tym, aby zmienić art. 111 projektu. W najgorszym dla małoletniego przypadku ustania wspólnoty można by^b mówić o zbyciu.

Odczytano art. 590 k.z³⁹.

Nie przyjęto dodatku o osiedlu i wspólnocie.

Przewodniczący poddaje pod dyskusję kwestię czy potrzebny jest w art. 4 dodatek o^c zawarcie umowy spółki jawnej.

Longchamps sądzi, że nad tym można się zastanowić w prawie opiekuńczym.

Lutostański uważa dodatek o spółce za niepotrzebny.

Sławski zaznacza, że według prawa niemieckiego rodzice potrzebowali zezwolenia sądu opiekuńczego na zawarcie spółki jawnej. Wypowiada się za uzupełnieniem art. 4 co do spółki.

³⁹ Art. 590 K.Z.: „Ani umowa spółki, ani uchwała spółników nie mogą przewidywać spłaty udziałów poszczególnych spółników poniżej rzeczywistej wartości w chwili ostatecznego ustalenia udziałów”.

Większością głosów postanowiono nie dawać dodatku o zawarciu spółki jawnej.

Przewodniczący poddaje jeszcze pod dyskusję kwestię, czy potrzebny jest dodatek: „inne czynności pierwszorzędnej wagi”.

Sławski byłby ewentualnie za dodatkiem: „wszystkie czynności, do których jest wymagana forma aktu notarialnego”.

Dodatku powyższego nie przyjęto.

Nie przyjęto^d również proponowanych w uwagach dodatków: [s. 4] 1) o upoważnieniu do prowadzenia własnego gospodarstwa lub przedsiębiorstwa i 2) o zbyciu cennych ruchomości. Zaznaczono przy tym, że władza opiekuńcza udziela zezwolenia nie dziecku, lecz przedstawicielowi ustawowemu.

Lutostański proponuje, aby w p. 3 dodać wzmiankę o przyjmowaniu spadków bez dobrodziejstwa inwentarza.

Longchamps uważa, że tę kwestię można odesłać do prawa spadkowego.

Przewodniczący porusza jeszcze kwestię darowizn. Mówca chciałby wykluczyć darowizny z majątku małoletniego oprócz podarków.

Odczytano § 1641 kod.[eksu] niem.[ieckiego]⁴⁰.

Pohorecki wypowiada się za pozostawieniem darowizn w art. 4.

Longchamps byłby za tym, aby małoletniemu dać prawo czynienia darowizn za zgodą p.w.o., a nie pozwolić rodzicom na darowizny z majątku małoletniego.

Przewodniczący proponuje jako osobny artykuł albo jako § 2 art. 4 przepis następujący:

„Z majątku małoletniego nie mogą być czynione darowizny”.

Pohorecki jest zdania, że byłoby słuszne wyłączyć darowizny, które są tylko wyrazem szczodrobliwości, ale powinny być dopuszczalne darowizny wynagradzające.

Lutostański i Sławski wypowiadają się za wnioskiem Przewodniczącego.

Longchamps jest przeciwny temu wnioskowi.

⁴⁰ Por. § 1641 BGB: „Ojciec nie może w zastępstwie dziecka czynić darowizn. Wyłączone są darowizny, czyniące zadość moralnemu obowiązкови lub względom przyzwoitości”. Por. *Niemiecki kodeks*, Cz. 2, 167.

Większością głosów uchwalono zamieścić przepis proponowany przez Przewodniczącego jako art. 4a.

Przewodniczący poddaje pod dyskusję uwagę o uzupełnieniu [s. 5] p. 5 przez dodanie „małoletniego” po wyrazie „nieruchomości”.

Sławski zwraca uwagę na to, że do kupna nie potrzeba zezwolenia a do dzierżawy byłoby ono potrzebne.

Pohorecki wypowiada się za sformułowaniem w p. 5 ...^e „tudzież wypuszczania^f swego mienia w najem lub dzierżawę”.

Lutostański jest za ograniczeniem terminu do lat trzech.

Longchamps wyjaśnia, że ze względów gospodarczych jest pożądana dzierżawa na dłuższy okres, bo dostaje się wtedy lepsze warunki.

Sławski zaznacza, że trzeba dodać jeszcze rok po dojściu do pełnoletności.

Lutostański^g jest nawet za terminem dwuletnim, mówca uważa, że trzeba wyłączyć brańnię w najem.

Longchamps byłby za tym, aby przy najmach dać przynajmniej dłuższy termin.

Uchwalono dodać w p. 5 „dłużej niż dwa lata” po wyrazie „trwać”.

Na tym posiedzenie zakończono o godzinie 19.

(-) W. Miszewski

(-) J. Prusiecka

^a *W oryginale końcówka wyrazu -ci nie zmieściła się na stronie.*

^b *W oryginale możnaby.*

^c *W oryginale po słowach: dodatek o wykreślono przy pomocy liter x wyraz.*

^d *W oryginale orzyjęto, poprawione ręczne przez dopisanie p.*

^e *W oryginale wiele kropek.*

^f *W oryginale wyraz poprawiony poprzez ręczne wpisanie litery a.*

^g *W oryginale po słowie Lutostański wykreślono przy pomocy x wyraz.*

[s. 1] Protokół nr 169

posiedzenia podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki

Działo się dnia 12 stycznia 1939 o godzinie 11 w Warszawie, w Biurze Komisji Kodyfikacyjnej, przy ul. Mokotowskiej 14.

Obecni: członkowie podkomisji pp. R. Longchamps, K. Lutostański, W. Miszewski, J. Sławski oraz Prezydent Komisji B.^a Pohorecki.

Przewodniczył: W. Miszewski.

Referował: Przewodniczący.

Protokół prowadziła: J. Prusiecka.

Porządek dzienny:

Dalszy ciąg drugiego czytania projektu prawa o stosunkach rodziców i dzieci wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych oraz projektu przepisów o urzędzie opiekuńczym.

Art. 4 (d.c.)

Na wniosek Przewodniczącego przyjęto art. 4. § 1 w redakcji następującej:

„Zezwolenie sądu (urzędu) opiekuńczego wymagane jest do następujących czynności prawnych, dotyczących małoletniego:

- 1) zbycia i obciążenia nieruchomości;
- 2) zaciągnięcia pożyczki;
- 3) zaciągnięcia zobowiązania wekslowego;
- 4) zrzeczenia się (odrzczenia spadku);
- 5) zawarcia ugody;
- 6) oddania sporu pod^b rozstrzygnięcie sądu polubownego;
- 7) zawarcia umowy dzierżawy nieruchomości lub przedsiębiorstwa na czas dłuższy niż lat sześć;
- 8) zawarcia umowy najmu lub dzierżawy; jeżeli stosunek umowny ma trwać dłużej niż dwa lata po dojściu małoletniego do pełnoletności;
- [s. 2] 9) udzielenia poręczenia;
- 10) przejęcia cudzego długu.”

Na wniosek Sławskiego uchwalono dodać jako § 2 art. 4 przepis następujący:

„Sąd (urząd) opiekuńczy może także udzielić ogólnego zezwolenia na zaciąganie zobowiązań wekslowych, jeżeli tego wymaga prowadzenie przedsiębiorstwa lub zarząd majątkiem”.

Art. 5.^c

Odczytano uwagę sędziego Monciebowicza.

Sławski uważa, że słowa: „jeżeli czynność pociąga za sobą zobowiązanie małoletniego albo rozporządzenie jego majątkiem” można skreślić.

Przewodniczący uważa, że można dać przepis, iż w każdym przypadku gdy istnieje potrzeba zawarcia kontraktu z przedstawicielem ustawowym, małoletniego zastępuje kurator.

Sławski jest zdania, że art. 5 stawia za duże wymagania, gdyż żąda i zezwolenia p.w.o.^d i ustanowienia kuratora.

Pohorecki zaznacza, że czynności prawne między małoletnim i jego przedstawicielem ustawowym nie są normalne, i nie są to czynności dnia codziennego, a mogą być niebezpieczne dla małoletniego.

Longchamps wypowiada się za utrzymaniem art. 5 bez zmiany.

Odczytano §§ 271 i 272 kod.[eksu] austr.[iackiego]⁴¹ oraz §§ 1795 i 181 kod.[eksu]⁴² niem.[ieckiego].

Sławski proponuje przepis analogiczny do § 181 kod.[eksu] niem.[ieckiego], a mianowicie:

„Przedstawiciel ustawy może zastępować małoletniego przy czynności z samym sobą w własnym imieniu lub w charakterze przedstawiciela osoby trzeciej tylko w razie wykonania zobowiązania wobec małoletniego”.

⁴¹ Por. § 271 ABGB: „Przy interesach, które zachodzą między rodzicami i małoletnim dzieckiem lub między opiekunem i pupilem, musi się prosić sąd o ustanowienie osobnego kuratora dla małoletniego”. Zob: Wróblewski, *Powszechny Austriacki*, Cz. I, 207; § 272 ABGB: „Jeżeli między dwoma lub więcej małoletnimi, którzy mają jednego i tego samego opiekuna, zachodzą spory prawne, to ten opiekun nie może zastępować żadnego z tych małoletnich, ale musi upraszać sąd, aby dla każdego z nich z osobna ustanowił innego kuratora”. Zob. *ibidem*, 208.

⁴² Por. § 1795 BGB: „Opiekun nie może zastępować pupila: 1. przy czynności prawnej między jego małżonkiem lub jednym z jego krewnych w linii prostej z jednej a pupilem z drugiej strony, chyba, że czynność prawna polega wyłącznie na dopełnieniu zobowiązania; 2. przy czynności prawnej, która ma na celu przeniesienie lub obciążenie pretensji pupila przeciw opiekunowi zabezpieczonej prawem zastawu, hipoteką lub poręką lub zniesienie albo zmniejszenie tego zabezpieczenia lub stwarza zobowiązanie pupila do takiego przeniesienia, obciążenia, zniesienia lub zmniejszenia; 3. w sporze między osobami wymienionymi w nr. 1 jakoteż w sporze o sprawę rodzaju określonego w nr. 2. przepis § 181 pozostaje nienaruszony”. Por. *Niemiecki kodeks*, Cz. 1, 196; § 181 BGB: „Zastępca nie może, o ile mu nic innego nie dozwolono, przedsięwziąć w imieniu zastąpionego czynności prawnej ze sobą w imieniu własnym albo jako zastępca osoby trzeciej, chyba, że czynność prawna polega wyłącznie na dopełnieniu zobowiązania”. Por. *ibidem*, 40.

[s. 3] Na wniosek Przewodniczącego uchwalono skreślić § 2 art. 5 i dodać art. 5a w redakcji następującej:

„Art. 5a. § 1. W czynności prawnej między małoletnim a jego przedstawicielem ustawowym albo między małoletnim a osobą trzecią na rzecz tegoż przedstawiciela małoletniego zastępuje kurator wyznaczony przez sąd (urząd) opiekuńczy.

§ 2. W czynności prawnej między małoletnimi, mającymi wspólnego przedstawiciela ustawowego, każdego z małoletnich zastępuje kurator wyznaczony przez sąd (urząd) opiekuńczy”.

Na tym posiedzenie zakończono o godzinie 13 m. 40.

(-) W. Miszewski

(-) J. Prusiecka

^a *W oryginale b ręcznie poprawione na B.*

^b *W oryginale w słowie pod ręcznie dopisana litera d.*

^c *W oryginale w tym samym wierszu co kolejne zdanie.*

^d *W oryginale pomiędzy w i o O poprawione maszynowo na kropkę, dodatkowo to O skreślone ręcznie.*

[s. 1] Protokół nr 170

posiedzenia podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki

Działo się dnia 12 stycznia 1939, o godzinie 17 m. 30, w Warszawie, w Biurze Komisji Kodyfikacyjnej przy ul. Mokotowskiej nr 14.

Obecni: członkowie podkomisji pp. R. Longchamps, K. Lutostański, W. Miszewski, J. Sławski oraz Prezydent Komisji B. Pohorecki.

Przewodniczył: W. Miszewski.

Referował: Przewodniczący.

Protokół prowadziła: J. Prusiecka.

Porządek dzienny:

Dalszy ciąg drugiego czytania projektu prawa o stosunkach rodziców i dzieci wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych oraz projektu przepisów o urzędzie opiekuńczym.

Art. 6.

Odczytano uwagi: 1) sędziego Monciebowicza, 2) Związku Adwokatów Polskich Oddział w Toruniu,^a 3) sędziego Poliszewskiego⁴³.

Longchamps proponuje, aby „majątek” zastąpić przez „mienie” albo „rzeczy”, bo obecna redakcja nastrocza wątpliwości i dlatego trzeba jaśniej wyrazić, że w art. 6 chodzi o drobne rzeczy.

Sławski jest zdania, że gdyby małoletni chciał sprzedać nieruchomość, którą kupił z zarobków swoich, to musiałby mieć zezwolenie p.w.o.

Przewodniczący i Pohorecki podzielają ten pogląd.

Odczytano art. 112 kod.[eksu] niem.[ieckiego]⁴⁴.

Pohorecki wypowiada się za zastąpieniem „majątku” przez „przedmioty” albo „pieniądze”^b, aby uniknąć wątpliwości, że chodzi o drobne rzeczy.

[s. 2] Odczytano Komentarz Ehrenzweiga^c do § 151 kod.[eksu] austr.[iackiego] oraz uzasadnienie do art. 430 kcp.

Pohorecki^d proponuje jeszcze redakcję: ...^e „drobnymi kwotami pieniężnymi i innymi rzeczami ruchomymi danymi mu do swobodnego użytku”.

Uchwalono przeredagować art. 6 jak następuje:

„Małoletni może bez zezwolenia przedstawiciela ustawowego rozporządzać swoim zarobkiem, jak również pieniędzmi oraz innymi rzeczami ruchomymi, które otrzymał za zgodą przedstawiciela ustawowego do swobodnego użytku”.

Art. 7.^f

Odczytano uwagi: 1) sędziego Kędzińskiego i 2) sędziów Balińskiego, Holewińskiego i Rakowieckiego.

Przewodniczący wypowiada się za daniem^g krótkiego terminu wypowiedzenia.

⁴³ **Mieczysław Poliszewski** – w 1939 r. sędzia grodzki w Sądzie Grodzkim w Warszawie. Zob. *Kalendarz informator sądowy na 1939*, 243.

⁴⁴ § 112 BGB: „Jeżeli ustawowy zastępca z zatwierdzeniem Sądu opiekuńczego upoważni małoletniego do samoistnego wykonywania przedsiębiorstwa zarobkowego, natenczas jest małoletni bez ograniczeń zdolny do działań prawnych odnośnie do takich czynności prawnych, które są połączone z wykonywaniem tego przedsiębiorstwa. Wyłączone są czynności prawne, do których zastępca musi mieć zatwierdzenie Sądu opiekuńczego. Upoważnienie może zastępca odebrać tylko z zatwierdzeniem Sądu opiekuńczego”. Zob. *Niemiecki kodeks*, Cz. 1, 26.

Pohorecki byłby za zwykłym terminem wypowiedzenia.

Longchamps zaznacza, że kto przyjmuje małoletniego do pracy, ten musi liczyć się z tym, że ma on pozwolenie, a gdy go nie ma, to ryzykuje. Sądzi jednak, że życiowo art. 7 nie jest groźny.

Odczytano § 246 kod.[eksu] austr.[iackiego]⁴⁵.

Pohorecki uważa, że niepotrzebne są słowa: „ze względu na dobro małoletniego”; nie widzi podstaw do ograniczenia np. w przypadku, gdy chora matka rozwiązuje umowę o pracę syna, aby pomagał jej w gospodarstwie.

Przewodniczący i Longchamps godzą się z tym poglądem.

Lutostański byłby za zamieszczeniem powyższych słów, bo przepisy art. 7 mają na względzie dobro małoletniego.

Sławski uważa, że wystarczą: „ważne powody”.

Uchwalono przeredagować § 2 jak następuje:

[s. 3] „Jednak przedstawiciel ustawowy, jeżeli nie wyraził zgody na zawarcie umowy, może ją wypowiedzieć z zachowaniem terminu ustawowego, a nawet, gdy zachodzą ważne powody, rozwiązać niezwłocznie przez zawiadomienie drugiej strony”.

Sławski wypowiada się za tym, aby z § 3 utworzyć osobny artykuł.

Przewodniczący byłby również za osobnym artykułem w redakcji:

„Jeżeli przedstawiciel ustawowy bez dostatecznej podstawy odmawia zgody na zawarcie umowy o pracę, zezwolenia może udzielić sąd (urząd) opiekuńczy”.

Longchamps chciałby wyrazić myśl, że przedstawiciel ustawowy nie może wypowiedzieć umowy o pracę, jeżeli małoletni uzyskał już zgodę p.w.o.

Pohorecki nie widzi potrzeby zmiany redakcji § 3 i utworzenia żeń^h osobnego artykułu.

Przewodniczący obawia się, że z redakcji § 3 wyniknie, iż zezwolenie p.w.o. będzie anulowało wypowiedzenie przedstawiciela ustawowego.

⁴⁵ § 246 ABGB: „Jeżeli małoletni najął się, chociaż bez zgody opiekuna, do służby, opiekun nie może go bez ważnej przyczyny odwołać z niej przed terminem ustawą lub umową oznaczonym. Tem wszystkim, co tym albo innym sposobem małoletni przez swoją pilność zarobi, tudzież rzeczami, które mu po dojrzałości do jego użytku będą oddane, może dowolnie rozporządzać i co do tego zobowiązania na siebie zaciągać”. Zob. Wróblewski, *Powszechny Austriacki*, Cz. I, 194.

Lutostański zaznacza, że wypowiedzenie przedstawiciela ustawowego będzie ważne, i że niemożliwa byłaby inna interpretacja. Pracodawca, który jeszcze nie zaangażował nowego pracownika, może zatrzymać małoletniego, który uzyskał na pracę zezwolenie p.w.o.

Pohorecki dla uniknięcia wątpliwości proponuje dodanie drugiego zdania w § 3: „Udzielenie zezwolenia przez władzę opiekuńczą nie niweczy skutków dokonanego już wypowiedzenia lub rozwiązania umowy”.

Uchwalono § 3 w redakcji następującej:

[s. 4] „Gdy odmowa zgody przedstawiciela ustawowego na zawarcie umowy o pracę sprzeciwia się dobru małoletniego, zezwolenia na zawarcie tej umowy może udzielić sąd (urząd) opiekuńczy”.

Art. 8.

Odczytano uwagi: 1) sędziego Wojasa, 2) sędziów Balińskiego, Holewińskiego i Rakowieckiego.

Sławski wypowiada się za dodatkiem: „z ważnych przyczyn”.

Przewodniczący zaznacza, że w tym wypadku trudno mówić o ważnych przyczynach, gdyż jest to kwestia poglądu.

Pohorecki uważa, iż jest rzeczą słuszną, aby rodzice, którzy mają doświadczenie i ponoszą odpowiedzialność za wychowanie swego dziecka, mogli przeciwdziałać kształceniu się dziecka w nieodpowiednim zawodzie.

Pozostawiono art. 8 bez zmiany.

Na tym posiedzenie zakończono o godzinie 19 m. 40.

(-) W. Miszewski

(-) J. Prusiecka

^a *W oryginale średnik.*

^b *W oryginale brak otwarcia cudzysłowu.*

^c *W oryginale pierwotnie komentarz Ehrenzwiega z naniesionymi odręcznie odpowiednimi poprawkami.*

^d *W oryginale przed słowem Pohorecki skreślony przy pomocy x początek nazwiska (cztery litery).*

^e *W oryginale sześć kropek.*

^f *W oryginale w tym samym wierszu co kolejne zdanie.*

^g *W oryginale dodaniem, ręcznie skreślono pierwsze litery do.*

^h *W oryginale słowo zeń ręcznie nadpisane.*

[s. 1] Protokół nr 171

posiedzenia podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki

Działo się dnia 13 stycznia 1939, o godz. 11, w Warszawie, w Biurze Komisji Kodyfikacyjnej przy ul. Mokotowskiej 14.

Obecni członkowie podkomisji pp.: R. Longchamps, K. Lutostański, W. Miszewski, J. Sławski.

Przewodniczył: W. Miszewski.

Referował: Przewodniczący.

Protokół prowadziła: J. Prusiecka.

Porządek dzienny^a:

Dalszy ciąg drugiego czytania projektu o stosunkach rodziców i dzieci wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych oraz projektu przepisów o urzędzie opiekuńczym.

Art. 9.

Odczytano uwagi: 1) dr. Świdy, 2) A. Szczygielskiego⁴⁶, 3) sędziego Monciebowicza i 4) sędziego Kędzierskiego.

Przewodniczący w związku z uwagą dr. Świdy, aby dodać „pełną” przed wyrazem „zdolność” zaznacza, że i bez tego dodatku wynika z art. 9, iż małoletni ma możliwość załatwiania czynności tak, jak pełnoletni. Co do formy upoważnienia małoletniego do założenia i prowadzenia własnego gospodarstwa – ze względu na osoby trzecie można by powiedzieć, iż rodzice winni złożyć odpowiednie oświadczenie w urzędzie opiekuńczym^b.

Sławski popiera uwagę p. Świdy. Ze swej strony zaznacza, iż „założenie” jest niepotrzebne, gdyż wystarczy „prowadzenie” gospodarstwa lub przedsiębiorstwa, które rodzice mogą kupić małoletniemu.

[s. 2] Longchamps zwraca uwagę, że gdyby w art. 9 było tylko „prowadzenie” to wynikałoby z tego, że rodzice muszą założyć gospodarstwo lub przedsiębiorstwo. Mówca wypowiada się za tym, że rodzice winni złożyć oświadczenie wobec p.w.o.

⁴⁶ Prawdopodobnie chodzi o **Adama Daniela Szczygielskiego**, przed wojną asystenta w Katedrze Prawa Handlowego i Wekslowego Uniwersytetu Warszawskiego, redaktora *Prasy Prawniczej*.

Lutostański^c zaznacza, że z faktu prowadzenia będzie wynikało domniemanie, iż jest zezwolenie, ale trzeba będzie dać możliwość udowodnienia braku zgody.

Przewodniczący proponuje następującą redakcję:

„Rodzice sprawujący władzę rodzicielską mogą przez oświadczenie wobec urzędu (sądu) opiekuńczego upoważnić małoletniego...”

Lutostański uważa, że w interesie osób trzecich pożądana jest forma, ale niezbyt trudna.

Uchwalono dodatek: „przez oświadczenie zarejestrowane w urzędzie opiekuńczym”.

Na wniosek Longchamps’a postanowiono oznaczyć minimum wieku małoletniego na 15 lat dla uzgodnienia z przepisami o ochronie pracy kobiet i młodocianych.

Na wniosek Przewodniczącego postanowiono dodać po pierwszym zdaniu w § 1 przepis, że jeżeli władzę rodzicielską sprawuje tylko jedno z rodziców, wystarcza jego upoważnienie.

Przewodniczący porusza kwestię, czy upoważnienie może być odwołane.

Longchamps uważa, że odwołanie upoważnienia byłoby utrudnione, trzeba by przeprowadzić likwidację.

Przewodniczący nadmienia, że według prawa obowiązującego w b. Królestwie Kongresowym usamowolnienie może być odwołane.

Odczytano § 112 kod.[eksu] niem.[ieckiego]⁴⁷.

Uchwalono dodać przepis następujący:

[s. 3] „Udzielone małoletniemu upoważnienie może być odwołane z zachowaniem tej samej formy”.

Przewodniczący poddaje pod rozagę kwestię, czy małoletni, upoważniony do prowadzenia gospodarstwa lub przedsiębiorstwa, może podpisywać weksle.

Sławski komunikuje, że według prawa niemieckiego nie mógłby tego uczynić.

⁴⁷ Por. § 112 BGB: „Jeżeli ustawowy zastępca z zatwierdzeniem Sądu opiekuńczego upoważni małoletniego do samoistnego wykonywania przedsiębiorstwa zarobkowego, natenczas jest małoletni bez ograniczeń zdolny do działań prawnych odnośnie do takich czynności prawnych, które są połączone z wykonywaniem tego przedsiębiorstwa. Wyłączone są czynności prawne, do których zastępca musi mieć zatwierdzenie Sądu opiekuńczego. Upoważnienie może zastępca odebrać tylko z zatwierdzeniem Sądu opiekuńczego”. Zob. *Niemiecki kodeks*, Cz. 1, 26.

Lutostański jest zdania, że małoletni nie może być upoważniony do podpisywania weksli.

Podkomisja podzieliła ten pogląd.

Uchwalono art. 9 w redakcji następującej:

„§ 1. Rodzice sprawujący władzę rodzicielską mogą przez oświadczenie zarejestrowane w sądzie (urzędzie) opiekuńczym upoważnić małoletniego, który ukończył lat piętnaście do założenia i prowadzenia własnego gospodarstwa lub przedsiębiorstwa. Jeżeli władzę rodzicielską sprawuje tylko jedno z rodziców, wystarcza jego oświadczenie.

§ 2. Jeżeli przedstawicielem ustawowym małoletniego nie jest jego ojciec lub matka, oświadczenie o upoważnieniu wymaga zatwierdzenia sądu (urzędu) opiekuńczego.

§ 3. Upoważnienie może być odwołane w sposób, jaki wymagany^d jest do jego udzielenia”.

Uchwalono art. 9a w redakcji następującej:

„Małoletni upoważniony do założenia i prowadzenia własnego gospodarstwa lub przedsiębiorstwa ma pełną zdolność do działań prawnych, związanych z założeniem i prowadzeniem tego gospodarstwa lub przedsiębiorstwa z wyłączeniem jednak czynności prawnych, do których wymagane jest zezwolenie sądu (urzędu) opiekuńczego”.

[s. 4] Art. 10.

Odczytano uwagi: 1) A. Szczygielskiego, 2) sędziego Kędzierskiego i 3) sędziów Balińskiego, Holewińskiego i Rakowieckiego.

Przewodniczący wypowiada się za zastąpieniem terminu „upełnoletnienie” przez „usamowolnienie”.

Longchamps zaznacza, że „usamowolnienie” oznacza nadanie zdolności ograniczonej, a „upełnoletnienie” – pełnej.

Pozostawiono kwestię terminu do następnego posiedzenia.

Uchwalono przyjąć jako art. 11a przepis następujący:

„Upelnoletniony (usamowolniony) ma pełną zdolność do działań prawnych na równi z pełnoletnim”.

Art. 10 przerezagowano jak następuje:

„§ 1. Małoletni, który ukończył lat osiemnaście, może być usamowolniony”.

§ 2. Usamowolnienie następuje na wniosek obojga rodziców, albo tego z nich, które samo sprawuje władzę rodzicielską.

§ 3. Jeżeli małoletni nie pozostaje pod władzą rodzicielską, wniosek o usamowolnienie może zgłosić opiekun. Może również to uczynić sam małoletni, jeżeli opiekun odmówił zgłoszenia wniosku”.

Art. 11.

Odczytano uwagi: 1) sędziego Monciebowicza i 2) sędziego Wojasa.

Przewodniczący nadmienia, że tryb postępowania jest wskazany w przepisach o urzędzie opiekuńczym^f, a z ogólnych przepisów wynika, iż trzeba przesłuchać ojca i matkę.

Pozostawiono art. 11 bez zmiany.

Art. 12.

[s. 5] Odczytano uwagi: 1) sędziego Lipki⁴⁸, 2) prof. Bossowskiego⁴⁹, 3) prezesa Ćwicyńskiego⁵⁰, 4) sędziego Monciebowicza, 5) Izb Notarialnych, 6) sędziego Kędzierskiego, 7) Polskiego Związku Kobiet z Wykształceniem Prawniczym^g.

Na wniosek Longchamps’a dyskusję nad art. 12 odroczone.

Art. 13.

Odczytano uwagi: 1) Związku Adwokatów Polskich Oddział w Toruniu i 2) sędziego Wojasa.

Przewodniczący jest zdania, że o trybie^h nie trzeba pisać. Wyrażenie „może ubezwłasnowolnić”ⁱ uważa za nietrafne, bo skoro są warunki i jest wniosek, to ubezwłasnowolnienie nastąpić powinno.

⁴⁸ Prawdopodobnie **Józef Lipka (1900–1976)** – w 1939 r. sędzią w Sądzie Okręgowym w Katowicach. Absolwent Wydziału Prawno-Ekonomicznego Uniwersytetu Poznańskiego. Brał udział w kampanii wrześniowej. Dostał się do niewoli i przebywał w obozie jenieckim w Woldenbergu. Po wojnie znalazł się w Stanach Zjednoczonych i po ukończeniu Polonijnego Seminarium Duchownego w Orchard Lake przyjął święcenia kapłańskie 2 czerwca 1956 r. Pracował w Kanadzie. Zmarł w czasie pobytu w Polsce 3 października 1976 r. Zob. „Lipka Józef”; *Kalendarz informator sądowy na 1939*, 116; Krzyżanowski, *Sędziowie w II Rzeczypospolitej*, 287, 446.

⁴⁹ **Franciszek Bossowski (1879–1940)** – polski romanista i cywilista, studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim. W 1902 r. uzyskał tam stopień doktora praw, a w 1920 r. *veniam legendi* z prawa cywilnego. Był radcą prawnym w Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej w Krakowie (w latach 1918–1920). Od 1920 r. wykładał na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, gdzie był kolejno zastępcą profesora, profesorem nadzwyczajnym, a wreszcie profesorem zwyczajnym. Autor wielu opracowań z zakresu prawa rzymskiego i cywilnego, m.in. *Actio ad exhibendum w prawie klasycznym i justyniańskim* (Kraków, 1929), *Nowe idee w dziedzinie prawa prywatnego (Rocznik Prawniczy Wileński 4 [1930]: 1–14)*. Po wybuchu II wojny światowej nie mógł przedostać się do Wilna. W październiku 1939 r. Rada Wydziału Prawa i Administracji UJ zwróciła się do niego z prośbą o poprowadzenie wykładu z prawa rzymskiego. 6 listopada podczas Sonderaktion Krakau został wraz z innymi krakowskimi profesorami aresztowany i trafił do obozu Sachsenhausen-Oranienburg. Zwolniony z obozu w bardzo złym stanie zdrowia wrócił do Krakowa, gdzie zmarł 3 maja 1940 r. Zob. Szczygielski, „Franciszek Bossowski”, 71–83.

⁵⁰ **Kazimierz Ćwicyński** – w 1939 r. wiceprezes Sądu Okręgowego w Stanisławowie. *Kalendarz informator sądowy na 1939*, 178.

Longchamps wypowiada się za pozostawieniem wyrazu „może” bo nie zawsze jest potrzeba ubezwłasnowolnienia np. gdy nie ma majątku.

Sławski przyłącza się do zdania Przewodniczącego, aby nie pisać o trybie.

Uchwalono preredagować art. 13 jak następuje:

„Ten, kto wskutek choroby umysłowej lub niedorozwoju umysłowego nie jest zdolny do prowadzenia swoich spraw, może być przez sąd pozbawiony zdolności do działań prawnych (ubezwłasnowolniony)”.

Na tym posiedzenie zakończono o godz. 13.

(-) W. Miszewski

(-) J. Prusiecka

^a *W oryginale w tym samym wierszu co kolejne zdanie.*

^b *W oryginale Urzędzie Opiekuńczym.*

^c *Przed słowem Lutostański przy pomocy x wykreślona jedna litera.*

^d *W oryginale wymany, ręcznie nadpisane ga.*

^e *W oryginale wyraz poprawiony przez ręczne dopisanie liter ol.*

^f *W oryginale Urząd Opiekuńczy.*

^g *W oryginale Polskiego Związku Kobiet z wykształceniem prawniczym.*

^h *W oryginale tlybie, l poprawione ręcznie na r.*

ⁱ *W oryginale ubezwłasnowolnić, l skreślone ręcznie.*

[s. 1] Protokół nr 172

posiedzenia podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki

Działo się dnia 13 stycznia 1939, o godz. 17, w Warszawie, w Biurze Komisji Kodyfikacyjnej przy ul. Mokotowskiej 14.

Obecni członkowie podkomisji pp.: R. Longchamps, K. Lutostański, W. Miszewski, J. Sławski.

Przewodniczył: W. Miszewski.

Referował: Przewodniczący.

Protokół prowadziła: J. Prusiecka.

Porządek dzienny: Dalszy ciąg drugiego czytania projektu prawa o stosunkach rodziców i dzieci wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych oraz projektu przepisów o urzędzie opiekuńczym.

Art. 14.

Odczytano uwagi: 1) sędziego Wojasa, 2) sędziego Patka⁵¹, 3) prof. Bossowskiego i 4) Związku Adwokatów Polskich Oddział w Toruniu.

Longchamps jest zdania, że głuchoniememu na jego żądanie można by dać doradcę.

Przewodniczący uważa, że dla głuchoniemych wystarczą art. 13 i 14.

Sławski jest zdania, że § 3 jest niedobry, gdyż pozornie odnosi się i do § 1, a powinien stosować się do § 2.

Lutostański wypowiada się za uzupełnieniem § 3 dodatkiem o niebezpieczeństwie dla otoczenia.

Przewodniczący jest temu przeciwny. Mówca proponuje następującą redakcję art. 14 dla uzgodnienia z art. 13:

„§ 1. Kto potrzebuje ochrony z powodu choroby umysłowej [s. 2] lub niedorozwoju umysłowego^a, jednak nie w tym stopniu, aby zachodziła potrzeba ubezwłasnowolnienia całkowitego, może być przez sąd ograniczony w zdolności do działań prawnych (ubezwłasnowolniony częściowo)^b.

§ 2. Ubezwłasnowolnienie częściowe może również nastąpić z powodu marnotrawstwa, nałogowego pijaństwa lub narkomanii.

§ 3. Ubezwłasnowolnienie częściowe może być wyrzeczone co do osób, które narażają siebie lub rodzinę na niebezpieczeństwo niedostatku”.

Uchwalono art. 14 w powyższej redakcji, dodając jeszcze większością głosów (przeciwko Przewodniczącemu) na końcu § 3 następujące zdanie:

„albo które z powodu nałogowego pijaństwa lub narkomanii są niebezpieczne dla otoczenia”.

Art. 15.

Odczytano uwagę Izby Notarialnych.

⁵¹ Prawdopodobnie **Mieczysław Patek** – dr, major Wojska Polskiego, po przeniesieniu w stan spoczynku w wieku 39 lat rozpoczął aplikację sądową w Katowicach, w 1939 r. sędzia okręgowy i kierownik Sądu Grodzkiego w Katowicach (pełnił tę funkcję od 1936 r.); *Kalendarz informator sądowy na 1939*, 116, 118; Krzyżanowski, *Sędziowie w II Rzeczypospolitej*, 210, 246, 388–9. Raczej mało prawdopodobne, by był to **Stanisław Patek (1866–1944)**, w 1918 r. sędzia Sądu Najwyższego, z którego wkrótce odszedł do służby dyplomatycznej (był m.in. członkiem Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu, ministrem spraw zagranicznych), od 1936 r. senator. Zob. Bereza, *Sąd Najwyższy*, 39–40.

Longchamps wypowiada się za tym, aby wyraźnie zaznaczyć, że przedstawiciel ustawowy powinien uzyskać zezwolenie p.w.o. na czynności, do których wymagane jest takie zezwolenie w przypadku małoletności.

Wnosi również o skreślenie zdania pierwszego w art. 15 i 16.

Przewodniczący jest zdania, że nie można zrównać częściowo ubezwłasnowolnionego z małoletnim. W tych przypadkach, w których dla małoletniego potrzebne jest zezwolenie p.w.o., powinien działać doradca, w innych częściowo ubezwłasnowolniony powinien mieć wolną rękę.

Sławski uważa, że to byłaby za słaba ochrona częściowo ubezwłasnowolnionego, np. pijak mógłby sprzedawać meble.

[s. 3] Uchwalono skreślić pierwsze zdanie art. 15 wobec zmienionego brzmienia art. 13. Odczytano protokoły nr nr 101 i n. oraz 139 i n.

Lutostański zaznacza, że drugie zdanie § 1 art. 16 nie ma odpowiednika u małoletniego.

Sławski wolałby redakcję pozytywną.

Przewodniczący uważa, że ta redakcja jest lepsza, bo zawiera tylko ograniczenia.

Lutostański chciałby przynajmniej powiedzieć wyraźnie o możliwości rozporządzania zarobkiem.

Uchwalono przeredagować art. 15 jak następuje:

„W czynnościach prawnych ubezwłasnowolnionego zastępuje przedstawiciel ustawowy. Winien jednak uzyskać zezwolenie sądu (urzędu) opiekuńczego na czynności, do których wymagane jest takie zezwolenie w przypadku małoletności”.

Art. 16.

Odczytano uwagę prof. Bossowskiego oraz art. 44 projektu prawa małżeńskiego osobowego⁵² i § 1676 kod.[eksu] niem.[ieckiego]⁵³.

⁵² Art. 44 projektu prawa małżeńskiego osobowego: „Jeżeli jeden z małżonków zaniedbuje swych obowiązków utrzymania rodziny, drugi może wystąpić do sądu, aby nakazał dłużnikowi tamtego współmałżonka wypłacanie należności czy to częściowo, czy w całości, do rąk żądającego. Jeżeli dłużnik wiedział o nakazie sądu, zapłata wbrew nakazowi dokonana nie zwalnia dłużnika od uiszczenia do rąk małżonka, przez sąd wskazanego”. Por. „Projekt prawa małżeńskiego”, 14.

⁵³ § 1676 BGB: „Władza rodzicielska ojca spoczywa, jeżeli on nie jest zdolny do działań prawnych. To samo stosuje się, jeżeli ojciec jest ograniczony w zdolności do działań prawnych lub jeżeli otrzymał po myśli § 1910 ust. 1 kuratora dla swej osoby i swego majątku. Staranie o osobę dziecka przysługuje mu obok ustawowego zastępcy dziecka; do zastępstwa dziecka nie jest uprawniony. W razie różnicy zdań między ojcem i ustawowym zastępcą, ma pierwszeństwo zdanie ustawowego zastępcy”. Zob. *Niemiecki kodeks*, Cz. 2, 173–4.

Przewodniczący byłby za tym, aby w art. 16 napisać, że częściowo ubezwłasnowolniony nie ma prawa bez doradcy odbierać kapitałów.

Sławski zaznacza, że to jest rozporządzenie majątkiem.
Na tym posiedzenie przerwano o godz. 19 m. 30.

(-) W. Miszewski

(-) J. Prusiecka

^a *W oryginale umyłowego, ręcznie nadpisane s.*

^b *W oryginale skreślone zamknięcie cudzysłowu.*

[s. 1] Protokół nr 173

posiedzenia podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki

Działo się dnia 14 stycznia 1939, o godz. 10, w Warszawie, w Biurze Komisji Kodyfikacyjnej przy ul. Mokotowskiej 14.

Obecni członkowie podkomisji pp.: R. Longchamps, K. Lutostański, W. Miszewski, J. Sławski oraz Prezydent Komisji B. Pohorecki.

Przewodniczył: W. Miszewski.

Referował: Przewodniczący.

Protokół prowadziła: J. Prusiecka.

Porządek dzienny: Dalszy ciąg drugiego czytania projektu prawa o stosunkach rodziców i dzieci wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych oraz projektu przepisów o urzędzie opiekuńczym.

Art. 16 (d.c.).

Pohorecki uważa, że art. 16 idzie za daleko, stanowiąc, iż częściowo ubezwłasnowolniony nie może zaciągać zobowiązań przez czynności prawne bez zgody doradcy. Wynikałoby z tego przepisu, że częściowo ubezwłasnowolniony nie mógłby bez zgody doradcy zawierać nawet takich umów, które co chwila przychodzą do skutku w życiu codziennym.

Lutostański uważa, że pojęcie zobowiązań kodeksowych nie obejmuje przypadków codziennego obrotu, jak np. przejazd tramwajem, obiad w restauracji.

Odczytano art. 497 kcp⁵⁴.

Pohorecki wypowiada się za tym, aby dla częściowo ubezwłasnowolnionego^a żądać asystencji doradcy tylko w przypadkach, w których dla nieletniego wymaga się zezwolenia p.w.o.

[s. 2] Odczytano art. 395 kod.[eksu] szwajc.[arskiego]⁵⁵ oraz Komentarz Eggera do tego artykułu.

Pohorecki proponuje, aby w art. 16 przejść na system wyliczania, zwraca uwagę na kupno na raty.

Sławski wypowiada się za tym, aby w przypadku nałogowego pijaństwa^b dopuścić zupełne ubezwłasnowolnienie, żeby móc oddać nałogowego pijaka do odpowiedniego zakładu.

Lutostański jest zdania, że nałogowe pijaństwo, jeżeli jest chorobą umysłową, powinno być przewidziane w art. 13.

Przewodniczący^c uważa, iż można by przyjąć taką zasadę, że nałogowe pijaństwo, narkomania i marnotrawstwo mogą być powodem do całkowitego ubezwłasnowolnienia jako objaw choroby umysłowej.

Pohorecki byłby przeciwny temu, bo jeżeli pijaństwo doprowadza albo ma przyczynę w chorobie umysłowej, to jest to choroba umysłowa i daje podstawę do całkowitego ubezwłasnowolnienia.

Lutostański obawia się interpretacji, że w przypadku alkoholizmu może być stosowane tylko częściowe ubezwłasnowolnienie, a nigdy całkowite i dlatego byłby za dodatkiem w art. 14.

Pohorecki jest zdania, że lepiej nie dawać przepisu, który może być furtką do nadużyć.

⁵⁴ Por. art. 497 KCKP: „Sąd, odrzucając żądanie pozbawienia woli osoby pełnoletniej, może jednak, gdy tego okoliczności wymagają, postanowić, iż pozwany, odtąd nie ma być mocen, bez asystencji doradcy, który mu tym samym wyrokiem przydany zostanie, stawać w Sądach jako strona, układów pojednawczych zawierać, długów zaciągać, kapitałów podnosić, z nich kwitować, dóbr nieruchomości lub kapitałów hipotekowanych zbywać albo hipoteką obciążać”. Zob. *Kodeks Cywilny Królestwa Polskiego*, 208.

⁵⁵ Art. 395 ZGB: „Wenn für die Entmündigung einer Person kein genügender Grund vorliegt, gleichwohl aber zu ihrem Schutze eine Beschränkung der Handlungsfähigkeit als notwendig erscheint, so kann ihr ein Beirat gegeben werden, dessen Mitwirkung für folgende Fälle erforderlich ist: 1. Prozessführung und Abschluss von Vergleichen, 2. Kauf, Verkauf, Verpfändung und andere dingliche Belastung von Grundstücken, 3. Kauf, Verkauf und Verpfändung von Wertpapieren, 4. Bauten, die über die gewöhnlichen Verwaltungshandlungen hinausgehen, 5. Gewährung und Aufnahme von Darlehen, 6. Entgegennahme von Kapitalzahlungen, 7. Schenkungen, 8. Eingehung wechselrechtlicher Verbindlichkeiten, 9. Eingehung von Bürgschaften. Unter den gleichen Voraussetzungen kann die Verwaltung des Vermögens dem Schutzbedürftigen entzogen werden, während er über die Erträge die freie Verfügung behält”.

Przewodniczący proponuje następującą redakcję art. 16:

„Częściowo ubezwłasnowolniony nie może bez zgody doradcy, ustanowionego przez sąd, dokonywać czynności prawnych, do których w przypadku małoletności wymagane^d jest zezwolenie sądu (urzędu) opiekuńczego oraz rozporządzać swoim mieniem drogą darowizny, odbierać kapitałów, kupować nieruchomości, kupować, sprzedawać i zastawiać papierów wartościowych, kupować na ra-[s. 3] ty, udzielać pożyczek, tudzież podejmować czynności co do swego majątku, przekraczających zakres zwykłego zarządu. Może jednak samodzielnie pobierać dochody z majątku oraz swój zarobek i nim rozporządzać”.

Przewodniczący ma wątpliwości, czy ostatnie zdanie jest potrzebne.

Pohorecki jest zdania, że nie należy traktować jednakowo zarobku i dochodów z majątku. Nie byłoby dobrze, aby częściowo ubezwłasnowolniony mógł pobierać dochody i przepijać je.

Longchamps sądzi, że byłoby lepiej wrócić do koncepcji przyjętej w pierwszym czytaniu, iż częściowo ubezwłasnowolniony ma stanowisko podobne do małoletniego.

Odczytano art. 59 i 60 projektu.

Uchwalono art. 16 w redakcji zaproponowanej przez Przewodniczącego bez ostatniego zdania.

Następnie uchwalono zastąpić termin „upełnoletniony” terminem „usamowolniony”^e.

Wrócono wreszcie do odroczonego art. 12.

Odczytano protokół nr 94.

Sławski zaznacza, że czyniący uwagi do art. 12 nie liczyli się zapewne z projektem prawa małżeńskiego osobowego.

Jednomyślnie uchwalono pozostawić art. 12 w redakcji:

„Przez zawarcie związku małżeńskiego małoletni zostaje usamowolniony”.

Na tym sesję zamknięto o godz. 13.

(-) W. Miszewski

(-) J. Prusiecka

^a *W oryginale ubezwłasnowolnionych, poprawione ręcznie na ubezwłasnowolnionego.*

^b *W oryginale pija-ństwa.*

^c *W oryginale wyraz poprawiony przez ręczne wpisanie wod.*

^d *W oryginale wymagalne, ręcznie skreślono l.*

^e *W oryginale przed słowem usamowolnioniono, przy użyciu x został skreślony początek słowa.*

Bibliografia

Źródła prawne

- „Projekt prawa małżeńskiego uchwalony przez Komisję Kodyfikacyjną w dniu 28 maja 1929”.
W: *Komisja Kodyfikacyjna. Podsekcja I prawa cywilnego*. T. I, z. 1. Warszawa: Komisja Kodyfikacyjna, 1931.
- „Projekt prawa o stosunkach rodziców i dzieci wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych”. W: *Komisja Kodyfikacyjna. Podkomisja Prawa o Stosunkach z Pokrewieństwa i Opieki*. Z. 2. Warszawa: Komisja Kodyfikacyjna, 1938.
- „Projekt przepisów o urzędzie opiekuńczym. Uchwalone w pierwszym czytaniu przez Podkomisję Prawa o Stosunkach z Pokrewieństwa i Opieki Komisji Kodyfikacyjnej”. W: *Komisja Kodyfikacyjna. Podkomisja Prawa o Stosunkach z Pokrewieństwa i Opieki*. Z. 2. Warszawa: Komisja Kodyfikacyjna, 1938.
- „Rodzina. Projekt działu polskiego kodeksu cywilnego o stosunkach prawnych rodziców i dzieci. Opracowany przez prof. Stanisława Gołęba referenta podkomisji”. W: *Komisja Kodyfikacyjna. Podkomisja Prawa o Stosunkach z Pokrewieństwa i Opieki*. Z. 1. Warszawa: Komisja Kodyfikacyjna, 1934.
- Kodeks Cywilny Królestwa Polskiego (Prawo z r. 1825). Objaśniony motywami do prawa i jurysprudencją*. Oprac. Juliusz Walewski. Księga I. Warszawa: w drukarni Józefa Bergera, 1872.
- Kodex Napoleona z przypisami. Xsiąg trzy*. Warszawa: w Drukarni XX. Piarów, 1810.
- Niemiecki kodeks cywilny wraz z ustawą wprowadzącą*. Część 1. Tłum. Henryk Damm, Karol Gerschel. Bydgoszcz: nakładem własnym, 1922.
- Niemiecki kodeks cywilny wraz z ustawą wprowadzącą*. Część 2. Tłum. Henryk Damm, Karol Gerschel. Bydgoszcz: nakładem własnym, 1922.
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań. (Dz.U. 1933 nr 82 poz. 598).
- Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907* (BBI 1907, VI, 589).
Wróblewski, Stanisław. *Powszechny Austriacki Kodeks cywilny z uzupełniającymi ustawami i rozporządzeniami objaśniony orzeczeniami Sądu Najwyższego*. Część I (§§ 1–937). Kraków: Leon Frommer, 1914.

Źródła drukowane

- Gazeta Sądowa Warszawska* 66, nr 12 (1939).
- Holewiński, Stefan. *Stefana Holewińskiego wspomnienia*. Kraków: Zakamycze, 1998.
- Kirkiczenko, Jerzy i Kraczkiewicz, Marian, oprac. *Kalendarz sądowy na rok 1933*. Warszawa, [b.r.w.].
- Kirkiczenko, Jerzy, Kraczkiewicz, Marian i Rudzisz, Kazimierz, oprac. *Kalendarz informator sądowy na rok 1934*. Warszawa, [b.r.w.].
- Kirkiczenko, Jerzy, Kraczkiewicz, Marian i Rudzisz, Kazimierz, oprac. *Kalendarz informator sądowy na 1935 rok*. Warszawa, [b.r.w.].
- Kirkiczenko, Jerzy, Kraczkiewicz, Marian i Rudzisz, Kazimierz, oprac. *Kalendarz informator sądowy na 1936 rok*. Warszawa, [b.r.w.].

- Kirkiczenko, Jerzy, Kraczkiewicz, Marian i Rudzisz, Kazimierz, oprac. *Kalendarz informator sądowy na 1937 rok*. Warszawa, [b.r.w.].
- Kirkiczenko, Jerzy, Kraczkiewicz, Marian i Rudzisz, Kazimierz, oprac. *Kalendarz informator sądowy na 1938 rok*. Warszawa, [b.r.w.].
- Kirkiczenko, Jerzy, Kraczkiewicz, Marian i Rudzisz, Kazimierz, oprac. *Kalendarz informator sądowy na 1939 rok*. Warszawa, [b.r.w.].
- „Ruch słuźbowy w zarządzie centralnym wymiaru sprawiedliwości i w sądownictwie”. W: *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości* 5 (1938).
- Siedlecki, Władysław. „Śp. prof. Stanisław Gołąb”. *Palestra* 16, z. 4 (1939): 538–41.
- Stefko, Kamil. „Śp. prof. Stanisław Gołąb”. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 19, nr 2 (1939): 525–6.
- Wykaz zespołów adwokackich i lista adwokatów w PRL według stanu na dzień 31 maja 1960 r.* Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1960.

Opracowania

- Bałtruszajtys, Grażyna, red. *Profesorowie Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego 1808–2008*. Warszawa: LexisNexis, 2008.
- Bereza, Arkadiusz. *Sąd Najwyższy 1917–2017. Prezesi, sędziowie, prokuratorzy Sądu Najwyższego*. Warszawa: Sąd Najwyższy Rzeczypospolitej Polskiej; Toruń: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa „Dom Organizatora”, 2017.
- Chojnowski, Andrzej. „Aktywność kobiet w życiu politycznym”. W: *Równe prawa i nierówne szanse. Kobiety w Polsce międzywojennej*, red. Anna Żarnowska i Andrzej Szwarz, 37–48. Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2000.
- Górnicki, Leonard. *Prawo cywilne w pracach Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1919–1939*. Wrocław: Kolonia Limited, 2000.
- Grodziski, Stanisław. „Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej”. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 33, z. 1 (1981): 47–81.
- Grzybowski, Stefan Mieczysław. „Stanisław Aleksander Gołąb (1878–1939)”. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 8, 242–3. Wrocław–Kraków–Warszawa: Wydawnictwo Zakładu Naukowego im. Ossolińskich, 1959–1960.
- Jędrejek, Grzegorz. „Roman Longchamps de Bérier (1883–1941)”. W: *Profesorowie prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, red. Antoni Dębiński, Wojciech Szczepan Staszewski i Monika Wójcik, 169–74. Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2006.
- Kałwa, Dobrochna. „Model kobiety aktywnej na tle sporów światopoglądowych. Ruch feministyczny w dwudziestoleciu międzywojennym”. W: *Równe prawa i nierówne szanse. Kobiety w Polsce międzywojennej*, red. Anna Żarnowska i Andrzej Szwarz, 135–54. Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2000.
- Krzyżanowski, Lech. *Sędziowie w II Rzeczypospolitej. Okręgi apelacyjne: krakowski i katowicki*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2011.
- „Lipka Józef (1900–1976)”. W: *Encyklopedia wiedzy o Kościele Katolickim na Śląsku*, https://silesia.edu.pl/index.php/Lipka_Jozef (dostęp: 3.01.2022).
- Lityński, Adam. *Wydział Karny Komisji Kodyfikacyjnej II Rzeczypospolitej. Dzieje prac nad częścią ogólną kodeksu karnego*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1991.
- Małec, Dorota. *Notariat Drugiej Rzeczypospolitej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2002.

- Muszalski, Edward. „Bolesław Norbert Pohorecki (1878–po 1939)”. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 27, 224–5. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: Wydawnictwo Zakładu Naukowego im. Ossolińskich, 1983.
- Muszalski, Edward. „Karol Lutostański (1880–1939)”. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 18, 158–60. Wrocław–Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Zakładu Naukowego im. Ossolińskich, 1973.
- Muszalski, Edward. „Wacław Miszewski (1874–1947)”. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 21, 374. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Wydawnictwo Zakładu Naukowego im. Ossolińskich, 1986.
- Pol, Krzysztof. *Poczet prawników polskich XIX–XX w.*, wyd. II. Uzupełnienie. Adam Redzik. Warszawa: C.H. Beck, 2011.
- Przybyłowski, Kazimierz. „Roman Józef Longchamps (Longchamps de Berier) (1883–1941)”. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 17, 543–4. Wrocław–Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Zakładu Naukowego im. Ossolińskich, 1972.
- Rakowiecki, Kazimierz. „Ze wspomnień prawnika”. *Palestra* 3/9, nr 21 (1959): 38–48.
- Rakowiecki, Kazimierz. „Ze wspomnień prawnika (dokończenie)”. *Palestra* 3/10, nr 22 (1959): 52–9.
- Redzik, Adam. *Zarys historii samorządu adwokackiego w Polsce*. Warszawa: Naczelna Rada Adwokacka, 2007.
- Rolle, Karol. „Tadeusz Dwernicki (1868–1946)”. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 6, 22–3. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1948.
- Szczygielski, Krzysztof. „Franciszek Bossowski (1879–1940). Szkic do biografii”. *Miscellanea Historico-Iuridica* 7 (2009): 71–83.
- „Uzupełnienia i sprostowania I. Do życiorysów osób internowanych w obozach jenieckich w Kozielecku i Starobielsku”. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 32, xi. Wrocław–Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Zakładu Naukowego im. Ossolińskich, 1989–1991.
- Żukowski, Przemysław Marcin. *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. T. 2 (1780–2012). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2014.